

**ATTITYDER TILL KODVÄXLING
OCH DERAS INVERKAN PÅ
TVÅSPRÅKIGAS SPRÅKBRUK**

Jonna Karnaattu

Pro gradu-avhandling i svenska

Jyväskylä universitet

Institutionen för språk

Hösttermin 2014

Humanistinen tiedekunta	Kielten laitos
Tekijä: Jonna Maarit Karnaattu	
Työn nimi: Attityder till kodväxling och deras inverkan på tvåspråkigas språkbruk	
Oppiaine: Ruotsin kieli	Pro gradu-tutkielma
Vuosi 2014	Sivumäärä: 79
<p>Tämän tutkielman tarkoituksena on tarkastella asenteita koodinvaihtoon sekä niiden vaikutusta kaksikielisten kielenkäyttöön. Asenteita on tarkasteltu kahdesta eri näkökulmasta: miten kaksikieliset itse suhtautuvat koodinvaihtoon ja miten he kokevat ympäristön suhtautuvan siihen. Koodinvaihto on ilmiönä laajalti tutkittu, mutta asenteiden näkökulmasta tutkimus on jäänyt vähäiseksi. Helsingin alue valikoitui luonnollisesti tutkimuskohteeksi, sillä siellä koodinvaihtoa kuulee käytettävän päivittäin.</p> <p>Aineisto on kerätty teemahaastatteluiden avulla. Haastattelut toteutettiin ryhmähaastatteluina ja niihin osallistui yhteensä kymmenen suomenruotsalaista nuorta aikuista Helsingin alueelta. Aineisto koostuu haastateltavien kertomuksista ja kokemuksista kielenkäytön tilanteissa. Ryhmähaastattelut osoittautuivat erittäin antoisaksi tavaksi toteuttaa kyseinen tutkimus, sillä ryhmäläisten keskustelut olivat hedelmällisiä. Tutkimuksen aineistoa on analysoitu kvalitatiivisesti sisällönanalyysin menetelmällä. Lisäksi olen käyttänyt apuna dialogista sekä diskursiivista analyysia.</p> <p>Haastatteluista kävi ilmi, että koodinvaihto koetaan sekä resurssina että puutteena. Suurin osa haastateltavista kokee koodinvaihdolla olevan kommunikaatiota rikastuttava ja nopeuttava vaikutus – koodinvaihto nähdään taitona, josta on hyötyä monessa tilanteessa. Toisaalta koodinvaihto koetaan myös puutteena, sillä se voi olla merkki kielitaidon puutteellisuudesta. Se voidaan helposti yhdistää kouluttamattomuuteen ja monessa tilanteessa koodinvaihto voi vaikuttaa negatiivisesti puhujan uskottavuuteen. Ympäristön asenteet koodinvaihtoa kohtaan ovat hyvin vaihtelevia: vastaan on tullut niin naurua, hämmästyä, ihailua, ärtymystä, huomauttelua kuin provokatiivisia kommenttejäkin. Haastatteluiden perusteella voi todeta, että ympäristön asenteet koodinvaihtoon vaikuttavat haastateltavien kielenkäyttöön jossakin määrin. Kaikkein ratkaisevinta kielenkäytölle on kuitenkin kaksikielisten oma näkemys koodinvaihdosta ja sen sopivuudesta tai sopimattomuudesta tilanteeseen.</p>	
Asiasanat – Koodinvaihto, asenteet	
Säilytyspaikka – Kielten laitos	
Muita tietoja	

INNEHÅLL

1	INLEDNING	10
2	TEORETISKA UTGÅNGSPUNKTER	12
2.1	Kodväxling som fenomen	12
2.2	Centrala indelningar och begrepp inom kodväxling	16
2.3	Kodväxling, blandspråk eller någonting annat?	18
2.4	Kodväxling i förhållande till andra språkkontaktfenomen.....	21
2.5	Om begreppet attityd och språkliga attityder	24
2.6	Attityder till tvåspråkighet och kodväxling.....	27
2.6.1	Svenskan i Finland.....	31
2.6.2	Tidigare forskning kring attityder till kodväxling	34
3	MATERIAL OCH METOD	36
3.1	Utgångspunkter för studien	36
3.2	Materialinsamling.....	37
3.3	Presentation av informantgrupperna	38
3.4	Metoder	40
3.4.1	En halvstrukturerad temaintervju	40
3.4.2	Gruppintervju.....	41
3.4.3	Innehållsanalys	43
4	RESULTAT	45
4.1	Tvåspråkigas egen inställning till kodväxling.....	45
4.2	Omgivningens attityder till kodväxling.....	53
4.3	Omgivningens inverkan på tvåspråkigas språkbruk.....	58
5	DISKUSSION OM RESULTATEN	62
6	SAMMANFATTNING OCH AVSLUTANDE DISKUSSION	69
	LITTERATUR	73
	BILAGA.....	78

1 INLEDNING

Kodväxling är ett fenomen som både väckt och kommer att väcka känslor och dela åsikter bland människor. Att undersöka attityder till kodväxling är intressant, eftersom det finns bara lite undersökningar om frågan, men dock som bekant mycket olika uppfattningar och åsikter om hur man ska tala och använda språk. Tolkningar om huruvida kodväxling är bra eller dåligt eller en resurs eller en brist görs utifrån situationen och kontexten, där kodväxling kommer till uttryck – även då kan slutsatserna variera mycket beroende på den som gör tolkningen. Talspråket har inte likadana normer som skriftspråket, vilket orsakar att talspråket är rikt på variation. Egentligen finns det inget ”rätt” svar på vad som är bra och vad som är dåligt språkbruk, utan i sista hand baseras detta på vår subjektiva tolkning.

Einarsson (2004: 204) konstaterar att attitydernas funktion är bl.a. att organisera och förenkla vår komplicerade värld. Man kan vara medveten om sina attityder i varierande mån, beroende på kontexten och vilken attityd det är fråga om, dvs. vad attityden riktas mot (Garrett 2010: 31). Attityder till kodväxling kan skilja sig signifikant från varandra mellan olika länder, orter och människor. Härigenom kan attityder till kodväxling undersökas både på makro- och på mikronivå. På makronivå skulle detta innehålla attityder på samhällsnivå, medan på mikronivå är det individen som står i fokus. Myers-Scotton (2006: 109) konstaterar att attityder i stor utsträckning är undermedvetna, men att det inte betyder att människor inte kan göra bedömningar eller agera på basis av sina attityder.

Kodväxling är ett fascinerande fenomen, eftersom den hjälper oss att upptäcka och spåra språkliga kontakter mellan språk. Kodväxling får inte anses som ett enskilt och isolerat lingvistiskt fenomen, utan den är starkt förknippad med ens identitet och det sociala sammanhanget den används i. Språket har en identifierande och identitetsskapande funktion som ska tas till hänsyn; varje gång man väljer ett visst språk, en fras eller en mening, uttrycker och skapar man sin identitet. Kalliokoski (2009: 11) anger att den språkliga valensens förhållande till identitet alltid är närvarande när människor med olika språk möts och är i umgänge. Jag anser att kodväxling kan uppfattas som ett av de mest karakteriserande dragen för tvåspråkighet – även om alla tvåspråkiga inte kodväxlar.

Identiteten formas delvis i sociala sammanhang, särskilt den sociala identiteten. Bailey (2007: 341) konstaterar att även om vissa förhandlingar om identitet genom språk är medvetna och avsiktliga, bildas den sociala identiteten främst mer omedvetet i situationer som ser ut som obetydliga och kortvariga, som t.ex. när vi hälsar på varandra och hur vi bestämmer att göra det.

Fokus i denna undersökning ligger på attityder till kodväxling i det talade språket; språkparet som betraktas är svenska och finska. Jag anser att det är aktuellt och viktigt att redogöra för hurdana attityder det finns till kodväxling, för det berättar mycket om det språkliga klimat som vi lever i. Jag kan tänka mig att finlandssvenskar i Helsingfors förhåller sig mer positivt till kodväxling än enspråkiga gör, eftersom kodväxling ofta är en del av deras språkbruk. Undersökningens informanter är finlandssvenska unga vuxna i Helsingforsområdet. I undersökningen försöker jag besvara följande forskningsfrågor:

- Hurdana tankar och attityder har tvåspråkiga när det gäller kodväxling? Anses kodväxling mer som resurs eller brist?
- Hurdan bild har tvåspråkiga om omgivningens inställning till kodväxling?
- Påverkar omgivningens tankar och attityder tvåspråkigas kodväxlande? Och om de påverkar, hur?

2 TEORETISKA UTGÅNGSPUNKTER

I detta avsnitt behandlas fenomenet kodväxling först på generell nivå (avsnitt 2.1), därefter presenteras vissa centrala modeller och begrepp (avsnitt 2.2) som fördjupar förståelsen av fenomenet. I avsnitt 2.3 diskuteras förhållandet mellan kodväxling, blandspråk och halvspråkighet, och det redogörs för dessa begrepp också för finlandssvenskans del. Avsnitt 2.4 innehåller definitioner av vissa språkkontaktfenomen i förhållande till kodväxling.

I avsnitt 2.5 förbereds läsaren till det sista avsnittet 2.6, som är teoridelens viktigaste del. Där redogörs det både för attityder till tvåspråkighet och till kodväxling, eftersom dessa två sammanhänger tätt med varandra. Därefter diskuteras svenska språkets ställning i Finland (avsnitt 2.6.1) och till sist (avsnitt 2.6.2) behandlas tidigare forskning kring attityder till kodväxling.

2.1 Kodväxling som fenomen

Kodväxling är ett fenomen, som förekommer huvudsakligen hos två- eller flerspråkiga människor. Myers-Scotton (2006: 239) anger att den vanligaste definitionen av kodväxling är ”the use of two language varieties in the same conversation”. Grosjean (2008: 18) preciserar definitionen genom att konstatera att kodväxling är att fullkomligt byta till ett annat språk i form av ett ord, en fras eller en mening. Enligt Park (2004: 298) kan kodväxling ske inom ett och samma uttalande, inom samma mening *men även inom samma ord* (min kursivering).

Lainio (2007: 265) konstaterar att intresset för och vikten av fenomenet inom kontaktlingvistik ökat beroende på att allt fler talare blir flerspråkiga – kodväxling är ett av dessa fenomen. Park (2004: 299) anger att kodväxling var fram till 1970-talet ett negativt fenomen, som var ett tecken på talarens bristande språkkunskaper i det ena språket. Gafaranga (2007: 279) konstaterar att de allmänt negativa attityderna till kodväxling har påverkat också forskningen om kodväxling, och forskare har velat genom olika betraktelsesätt visa att kodväxling är mer än ett slumpmässigt fenomen. Vissa forskare som Poplack (1980)

har betraktat kodalternering genom grammatiskt perspektiv, medan andra som Gumperz (1982) har valt att fokusera på dess sociala funktioner (Gafaranga 2007: 279).

Enligt Park (2004: 299) har kodväxling inte längre stämpeln av ”en slumpmässig blandning av olika språk”, utan nuförtiden är den generella uppfattningen om kodväxling att den sker förutom på ett systematiskt också på ett grammatiskt regelbundet sätt. Numera ses kodväxling mer som en språklig resurs av många forskare, och Lainio (2007: 259) konstaterar att studier av kodväxling har visat hur tvåspråkiga berikar sin kommunikation med kodväxling. Enligt Lindberg (2002: 4) ger kodväxling ”en möjlighet att till fullo utnyttja sin språkliga potential och spela på hela sitt språkliga register på ett sätt som enspråkiga saknar möjligheter till”. Lindberg (2002: 4) poängterar att vissa forskare även har syftat på användning av flera språk samtidigt som eget språk i sig.

Litteraturen är full av olika termer för kodväxling och även de mest insatta i ämnet kan ibland bli förvirrade av den skiftande terminologin. Att det finns så många olika termer för samma fenomen beror enligt Kovács (2009: 45) delvis på att kodväxling är ett forskningsobjekt för specialister från så många olika forskningsområden; psykolingvister, grammatiker, sociolingvister och samtalsforskare undersöker alla ämnet från olika perspektiv och gör sina egna begränsningar och definitioner. Kovács (2009: 24) konstaterar:

Termen *kodväxling* (*code-switching*) har använts – särskilt i den engelskspråkiga litteraturen – i många betydelser och likadana företeelser har beskrivits också med begrepp *kodblandning* (*code-mixing*, *code blending*), *kodbyte* (*code-change*), *kod/språkalternering* (*code-language alternation*) (...) o.s.v. (Min översättning)

Ritchie & Bhatia (2004: 339) uppger att det finns fyra olika faktorer som avgör språkvalet och kodväxlingen hos tvåspråkiga: 1) de sociala rollerna och förhållandena mellan samtalsdeltagare 2) de situationella faktorerna som t.ex. samtalsämnet 3) saker som har med budskapets inre funktioner att göra samt 4) språkattityder som innehåller den sociala dominansen och tryggheten. I denna undersökning ska särskilt den fjärde faktorn beaktas.

Kodväxling är vanligast i informella sammanhang, vilket har konstaterats i flera undersökningar (se t.ex. Lappalainen 2009: 135, Gumperz 1982: 64). Detta känns logiskt, om man tänker på det faktum att man vanligtvis också ”lär sig” denna förmåga i informella sammanhang. Ritchie & Bhatia (2004: 343) uppger att sociala variabler som samhällsklass, religion, kön och ålder kan påverka kodväxling både kvalitativt och kvantitativt.

Forskarna har olika syn på om kodväxling är en medveten handling eller inte. Både Gardner-Chloros (2009: 15) och Park (2004: 298) ser kodväxling som process, där kodväxlaren oftast är omedveten eller inte helt medveten om språkbytet. Lainio (2007: 276) däremot konstaterar att kodväxling anses vara en relativt medveten process, som framgår t.ex. genom att två- eller flerspråkiga inte brukar kodväxla med enspråkiga samtalspartners.

Lauréns (1991) syn verkar vara identiskt med Lainios (2007). Laurén (1991: 37-38) definierar kodväxling som ”en medveten handling som den tvåspråkige individen tillgriper i en talsituation”. Jag antar att ens medvetenhet om kodväxling är mycket kontextberoende. Det finns fall där en kan vara ytterst medveten om kodväxlingen, t.ex. när kodväxling används som strategi för att visa solidaritet och markera samhörighet (Haglund 2004: 379-380). Å andra sidan kan man vara mycket omedveten om sitt språkbruk, t.ex. när man är nervös – även om nervositeten lika väl kan tänkas öka medvetenheten.

Myers-Scotton (2006: 250) anger att kodväxling inte kräver ansträngningar från tvåspråkiga, utan att det är som att tala bara ett språk åt gången. Enligt Myers-Scotton (2006: 250) är detta förklaringen till varför tvåspråkiga inte vanligtvis är medvetna om kodväxlingen. Myers-Scotton (2006: 250) konstaterar: ”(...) speakers don't realize they are following well-formedness constraints for codeswitching any more than they realize they are following them when they produce sentences in their L1, or in any other language that they speak fluently”. Det är dock viktigt att notera att språkbrukare allmänt taget är relativt medvetna om sin språkanvändning i S1, vilket motsäger Myers-Scottons teori.

Också individuella och kulturella skillnader kan påverka hur medveten man är om kodväxlingen. Att använda språkliga element från ett minoritetsspråk som man ”måste” undvika, eftersom det inte är uppskattat i samhället, kan leda till att man blir mycket medveten om kodväxlingen och de osynliga restriktioner som blivit ställda för att använda språket. Situationen är annan med de samhälleligt högvärderade språken, som finskan och svenskan i Finland.

Kalliokoski (2009: 13) framhäver att även om kodväxling ursprungligen undersökts i talet, förekommer den också i skrift. Kodväxling har förekommit i tal och skrift redan länge: t.ex. i Finland har man skriftliga bevis på kodväxling mellan finska och svenska från 1870-talet (se Saari 2005: 15). Saari (2005: 15) anger att finska och svenska redan länge

haft kontakt med varandra i områden som Åbo och Helsingfors, så det är ingen överraskning att spår om kodväxling i äldre tider finns. Enligt Saari (2005: 17) är finskan och svenskan dock lätta att hålla isär beroende på deras olikartade strukturer. Saaris påstående kan ifrågasättas särskilt när det gäller lexikal nivå, där det går att hitta mycket finska influenser i finlandssvenskan.

Laurén (1991: 38) påpekar att kodväxling vanligtvis inte används lika mycket i skrift som i talspråk, eftersom ”situationen inte motiverar kodväxling och den som skriver är medveten om detta”. Man kan dock förhålla sig lite skeptiskt till Lauréns (1991) tanke om att situationen inte skulle motivera kodväxling i skrift i vårt förändrade samhälle, där det känns att man ibland skriver mer än man talar under en dag. Veterligen används kodväxling relativt mycket bl.a. i chattspråk, så det kan vara att mönstret är på väg att förändras.

Även om termen kodväxling i regel används om situationer där två eller flerspråkiga använder två olika språk synkroniskt, har termen fått användning också i andra situationer. T.ex. Palmén (2014: 102) kallar ett språkbyte mellan dialekt och standardvarietet som kodväxling i sin färskas doktorsavhandling. Palmén (2014: 102) motiverar sitt val bl.a. genom att hänvisa till Gumperz (1982: 59) definition om kodväxling, där kriteriet för kodväxling anses vara att de språkvarieteter som används hör till två olika grammatiska system. Med hjälp av några undersökningar försöker Palmén (2014) bevisa att detta är fallet också med dialekt och standardvarietet och på detta sätt motivera sin användning av termen kodväxling också i samband med dialekt och standardvarietet.

Också Lappalainen (2009: 123) använder termen kodväxling så att den omfattar olika språkvarieteter och stilar. Enligt Lappalainen (2009: 123) är det motiverat att tala om kodväxling också i det fall när talaren själv orienterar sig till standardspråk och dialekt som olika koder. Bailey (2007: 357) uppger att det egentligen inte finns någon orsak till varför alternering mellan olika språk ska prioriteras i stället för alternering mellan olika dialekter, om det är identitet och dess bearbetning som står i fokus. Kalliokoski (1995) anser att man kan använda termen kodväxling också i samband med språkinlärare, vars språkbruk inte är så flytande. Enligt Kalliokoski (1995: 19) är kodväxling ett kommunikationsmedel förutom hos modersmåltalare men också hos icke-modersmålstalare. Kalliokoski (1995: 19) uppger att kodväxling kan vara vedertagen, som bland finlandssvenskar i Helsingfors, men också tillfällig, som är fallet i kommunikation mellan talare från olika kulturer. De förutnämnda fall brukar dock inte betraktas som kodväxling.

2.2 Centrala indelningar och begrepp inom kodväxling

Kovács (2009: 27) och Park (2004: 303) anger att man kan dela in de olika typerna av kodväxling i tre olika grupper, som man kan använda vid analysen av kodväxling: kodväxling mellan satserna (*intersententiell*), inom satserna (*intrasententiell*) och utanför satserna (*extrasententiell* eller *tag-kodväxling*). De olika typerna av kodväxling förekommer således i olika punkter av samtalet. ”Den grundläggande tanken med denna tredelning är att de tre olika kategorierna är till olika grad del av den löpande grammatiken, syntaxen” (Lainio 2007: 279). Kamwangamalu (2010: 116) konstaterar att det med termen *kodväxling* brukar hänvisas till *intersententiell kodväxling* och med termen *kodblandning* till *intrasententiell kodväxling*, men att i litteraturen används termen nuförtiden så att den omfattar båda typer av kodväxling.

Skillnaden mellan dessa grupper kan anses i praktiken vara att vissa typer av kodväxling kräver högre och vissa lägre språklig kompetens. Att använda intrasententiella växlingar kräver enligt Lainio (2007: 280) en högre kompetens i båda språken än intersententiell kodväxling eller tag-kodväxling. ”Man anser också att växlingar mellan satser, s.k. intersententiella växlingar, är enklare att behärska än s.k. intrasententiella växlingar eftersom man inte behöver ta hänsyn till de båda inblandade språkens syntax” (Lainio 2007: 279). Att använda intersententiell eller tag-kodväxling verkar härigenom i princip vara en resurs också för andra som befinner sig på lägre språknivå än två- eller flerspråkiga. Lainio (2007: 280) konstaterar att denna tredelning är relativt strukturalistisk och försöker snarast få svar på frågor som *vad*, *när* och *hur* talaren växlar språk.

Det finns skillnader i hur man grupperar de olika kodväxlingstyperna. T.ex. Myers-Scotton (2006: 239-240) skiljer endast mellan två typer av kodväxling: intersententiell och intrasententiell kodväxling. Exempel på alla tre grupper anges nedan (Kovács 2009: 27-28).

1. No, *you can't get it*. Ei kun ne, ne, niin kun ne tappaa. (intersententiell)
2. Jotenkin mä halusin tehdä sen hyväksi, *you know*, en tiä mitä mut [...] (extrasententiell)
3. Mie oon huomannu, että Saksassa pitää olla vähän *stärker*, ei saa olla niin *naiv*, silloin voi alkaa niinku *verletzen*. Suomessa on toisenlaista, voi olla *offener*. (intrasententiell)

Forskare har presenterat olika modeller för att analysera kodväxling. En av dessa modeller är Myers-Scottons (2006: 243) kända MLF-modell. I denna modell skiljer Myers-Scotton diskussionens huvudspråk (*matrisspråk*, Park 2004: 308) och det andra språket (*inbäddat språk*, Park 2004: 308) från varandra. Kovács (2009: 26) konstaterar att typiskt för huvudspråket är att diskussionen förs främst med det och att man brukar ta stoff från andra språk till huvudspråket med huvudspråkets grammatiska villkor. Kovács (2009: 27) framhäver att det ibland kan vara mycket krävande att visa vad som är diskussionens huvudspråk, som beror bl.a. på att huvudspråket (matrisspråk eller eng. ”base language”) kan variera. Grosjean (2008: 44) konstaterar följande:

It should be noted that given the high level of activation of both languages in the bilingual mode, not only can codeswitches and borrowings be produced but the base language can also be changed frequently, that is the slightly less activated language becomes the base language and vice versa. A change of topic, of situation, of interlocutors etc. may lead to a change in base language.

Också *monolingual* och *bilingual speech* (termerna används bl.a. av Grosjean 2008: 17) är mycket användbara begrepp när man undersöker hur tvåspråkiga använder sina språk.

In everyday life, bilinguals find themselves at various points along a situational continuum which induces a particular speech mode. At one end of the continuum, bilinguals are in a totally monolingual speech mode in that they are speaking to monolinguals of *either* language A *or* language B. At the other end of the continuum, bilinguals find themselves in a bilingual speech mode in that they are speaking to bilinguals who share languages A and B and with whom they normally mix languages (code-switch and borrow).

Grosjean (2008: 44) anger att när den tvåspråkiga använder ”the bilingual speech mode”, är båda språken aktiva men att huvudspråket är mer aktivt än det andra. Enligt Grosjean (2008: 18, 44) väljs huvudspråket genom språkval (”language choice”). När ett språk blivit valt som huvudspråk, kan det andra språket användas när det behövs, i form av kodväxling och lån. Enligt Grosjean (2008: 86) kallas ord från det andra språket (guest language) för ”guest words” – vare sig det är fråga om kodväxling eller lån.

Grosjean (2008: 17) påpekar dock att individer är olika i avseende hur mycket de kodväxlar eller om de överhuvudtaget kodväxlar; om man t.ex. bor i ett område, där blandat språk är en norm, känns det säkert naturligt att också själv kodväxla och blanda språk. ”In the bilingual speech mode, where both languages are activated, bilinguals become quite

different speaker-hearers” (Grosjean 2008: 18). Enligt Grosjean (2008: 17) är det också mycket viktigt att veta ”which speech mode a bilingual is in before making any claims about the individual’s language processing or language competence”.

Gumperz är en av de första forskare som gjort termen och fenomenet känt. Gumperz (1982) skiljer mellan *situationell* och *metaforisk* (kallas också för *konversationell*) *kodväxling*. Situationell kodväxling kan utlösas av att man byter samtalspartner, samtalsämne eller kontext – det är alltså fråga om yttre faktorer (Kamwangamalu 2010: 123). Däremot är det frågan om metaforisk kodväxling då kodbyte sker beroende på språkliga faktorer hos talaren, som t.ex. hur flytande språket kan talas. Enligt Kamwangamalu (2010: 123) har Gumperz betraktelsesätt dock kritiserats bl.a. beroende på att det anses som tvivelaktigt att kunna kategorisera kodväxling enligt dess funktion i samtalet. Kritiken beror på att det i klassificeringen inte tas hänsyn till att språket egentligen är dynamiskt och ingen alltid använder språk på samma sätt (Kamwangamalu 2010: 123).

2.3 Kodväxling, blandspråk eller någonting annat?

Det har förts mycket diskussion om vad kodväxling egentligen är och vad det ska kallas för. Ett begrepp som förekommer ofta i samband med diskussioner om kodväxling är *blandspråk*. Lainio (2007: 278) anger att en del forskare konstaterat att ”åtminstone en del av det som dagligen kallats för *blandspråk*, *halvspråkighet* eller *orent språk* i själva verket representerar *kodväxling*”. Förutnämnda termer har en stark koppling till intervjuerna och analysdelen och därför diskuteras de här.

Att benämningen har en stor inverkan på hur fenomenet uppfattas ska noteras – vissa benämningar väcker mer negativa associationer än andra. Enligt Håkansson (2003: 125) är blandspråk en mer negativ beteckning för samtidig användning av två språk än kodväxling. Lainio (2007: 285) konstaterar att ”under tidigare decennier har begreppet *blandspråk* ofta använts, och då främst av lekmän, med en pejorativ (ung. ’med negativ, nedvärderande klang’) bibetydelse”. Att blanda språk har setts som fult och dåligt.

Lainio (2007: 285) poängterar att begreppet blandspråk nuförtiden omfattar två helt skilda aspekter på samma begrepp. Termen *blandspråk* kan användas om språkbruk hos tvåspråkiga barn före tre års ålder, som inte än lyckats separera två eller flera språkliga system från varandra (Håkansson 2003: 125, Lainio 2007: 285). Att blanda språk kan i denna fas ske omedvetet, något som inte är fallet hos äldre talare. Lainio (2007: 285) anger att äldre talare som brukar ”blanda” språk antas kodväxla, som är en mer eller mindre medveten språkhandling och handlar inte om att man ”blandar språken” i verkligheten. I motsats till Lainio anser t.ex. Myers-Scotton (2006: 250) kodväxling oftast som omedveten handling (se avsnitt 2.1). Användningen av talarens medvetenhet som skillnad mellan blandspråk och kodväxling har väckt kritik bl.a. hos Håkansson (2003: 125) som konstaterar: ”Det är komplicerat att använda talarens medvetenhet som mått och termen blandspråk förekommer i dag endast sporadiskt i litteraturen.”

Enligt Mickwitz (2013: 21) associeras termen *blandspråk* i Finland huvudsakligen med finlandssvenska språkbrukare som blandar in finska ord när de talar svenska eller möjligtvis också när de skriver. Mickwitz (2013: 21) konstaterar att i lingvistikens definieras *blandspråket* som ett språk som tagit sin början när två olika språk ”sammanslagits” – detta vanligtvis som resultat av ett tvåspråkigt samhälle. T.ex. pidginspråk klassificeras inte enligt Mickwitz (2013: 22) som blandspråk, eftersom det inte uppstått för att talarna är tvåspråkiga utan genom att människor behövt ett gemensamt språk att kommunicera med.

Saari har undersökt svenska språket i Finland och enligt Saari (2005: 17) fyller finlandssvenska inte kriterier för blandspråk, utan finska anses tydligt som tilläggsresurs hos finlandssvenskar. Saari (2005: 16) medger dock att det är möjligt att svenska språket blir blandspråkigt eller finskspråkigt i vissa delområden. Enligt Mickwitz (2013: 21) utgör ett svensk-finskt blandspråk ett verkligt hot mot svenskan i Finland. ”Om man måste kunna finska för att förstå den svenska som talas i Finland kan detta språk knappast längre kallas för svenska” (Mickwitz 2013: 21).

Saari (2005: 16) konstaterar att om man anser frekvent användning av lånord som ett tecken på ett nytt blandspråk, kan svenska språket i vissa områden i Finland uppfattas som blandspråk. Å andra sidan är användningen av lånord och fasta fraser enligt Saari (2005: 15-16) ingen ny företeelse – som bevis för detta har Saari skrivna exempel från

1870-talet, där skribenterna medvetet blandar svenska och finska. Mickwitz (2013: 23) anser att det är helt normalt och mänskligt att blanda språk och ta intryck från sin omgivning när man lär sig ett andraspråk. I fråga om finlandssvenskan och ord och uttryck blandade från finskan framhäver Mickwitz (2013: 23): "(...) mycket konstigare vore det om vår svenska inte alls påverkades av de majoritetsspråk som vi behärskar, och som ständigt omger oss".

Enligt Mickwitz (2013: 22-23) har svenskan redan länge haft kontakt med andra språk och blivit influerad av andra språk, som kan märkas i det nutida ordförrådet – svenskan består till stor del av element lånade från andra språk. Lainio (2007: 300) konstaterar att många lekmän har svårigheter att acceptera att språk i alla historiska tidpunkter påverkat varandra. "Ett 'rent' språk är alltså en social konstruktion och i praktiken dessutom en utopi" (Lainio 2007: 300). Mickwitz (2013: 22) konstaterar att svenskan i själva verket har få sådana "ursprungliga" ord kvar, som inte lånats från andra språk. Om det inte finns ett rent språk, kan det kännas paradoxalt att språkblandning eller kodväxling kan ses som något dåligt och något som man helst borde undvika. Bakom dessa negativa tankar om språkalternering finns ofta en oro för att språket ska förlora användningsområde, som är ett aktuellt och förståeligt bekymmer (se avsnitt 2.6.1).

Halvspråkighet är en term som är motiverad att behandlas här. Stroud (2004: 334-335) belyser termens uppkomst genom att konstatera att den ursprungliga betydelsen av halvspråkighet formulerades först av Nils-Erik Hansegård (1968), som beskrev halvspråkighet som en otillräcklig behärskning av två språk. Begreppet användes först i samband med tornedalsfinskan, eftersom halvspråkighet ansågs kunna bli följderna med samisk- och finsktalande barn om de tvingades gå i skola på ett språk de inte behärskade (Börestam & Huss 2001: 49).

Att man har brister i språkkunskaper betyder i praktiken att man inte kan uttrycka sig lika djupt som man antagligen vill, och på detta sätt kan budskapet förbli ytligt och otydligt – eller att man försöker kompensera den otillräckliga språkkunskapen genom att använda två språk i stället för ett i form av kodväxling eller diglossi, för att få "ett helt språk". Att man är halvspråkig påverkar ofta ens ställning i samhället på ett oönskat sätt. Stroud (2004: 337) anger att den halvspråkiga inte får samma rättigheter och möjligheter att bli "hörd"

som andra, eftersom man saknar det som krävs för att komma in på den språkliga marknaden.

Enligt Börestam & Huss (2001: 49) började termen halvspråkighet småningom också användas i samband med invandrarbarn och deras språksvårigheter, och då fick fenomenet uppmärksamhet i massmedierna. Detta hade i sin tur inverkan på att en allmän rädsla för barns tvåspråkighet började spridas. Börestam & Huss (2001: 49) anger att ”helspråkigheten” ofta ses som motsats till halvspråkighet, som enligt Börestam & Huss inte är möjlig. Om användningen av termen påpekar Börestam & Huss (2001: 49) följande: ”Numera anses termen halvspråkighet vara både missvisande och ovetenskaplig och används inte längre i den seriösa språkvetenskapliga diskussionen.” Trots dessa argument kan man dock se att termen används fortfarande t.ex. i debattartiklar (se Gadd 2012).

Att kodväxling i litteraturen kombinerats med begrepp som blandspråk och halvspråkighet har säkerligen påverkat hur fenomenet uppfattats både av en- och tvåspråkiga. Att det finns ett samband mellan dessa begrepp, går inte att neka. Kodväxling, blandspråk och halvspråkighet verkar vara i kontinuerligt samspel med varandra: när man är halvspråkig, brukar man använda kodväxling och blandspråk i kommunikationen och när man gör det, anses man vara halvspråkig. Det måste dock hållas i minnet att så svartvitt är det inte alltid.

2.4 Kodväxling i förhållande till andra språkkontaktfenomen

I detta kapitel ska några viktiga språkkontaktfenomen behandlas, för att bättre kunna skilja dem från fenomenet kodväxling. Myers-Scotton (2006: 233-234) definierar begreppet *språkkontaktfenomen* på följande sätt:

When speakers regularly use two (or more) languages in their daily interactions, there can be number of different outcomes affecting the grammars of those languages. (...) they are usually called **language contact phenomena**.

Dessa fenomen uppvisar stora likheter men det finns också skillnader, som jag i det följande försöker redogöra för. Myers-Scotton (2006: 234) konstaterar att alla språkkontaktfenomen har antingen att göra med 1) hur element från två olika språk eller deras varieteter används tillsammans eller 2) hur grammatiken i ett språk eller en varietet påverkar

grammatiken av ett annat språk. En av de mest utmanande uppgifterna verkar vara att skilja mellan kodväxling och lån. Gumperz (1982: 66) skiljer lån från kodväxling enligt följande definition:

Borrowing can be defined as the introduction of single words or short, frozen, idiomatic phrases from one variety into the other. The items in question are incorporated into the grammatical system of the borrowing language. They are treated as part of its lexicon (...). Code switching, by contrast, relies on the meaningful juxtaposition of what speakers must consciously or subconsciously process as strings formed according to the internal rules of *two distinct grammatical systems*.

Distinktionen mellan kodväxling och lån har enligt Park (2004: 312) debatterats mycket under de senaste decennierna. Park (2004: 312) konstaterar att forskarna inom området dock nått följande samförstånd om saken: enstaka ord brukar klassificeras vanligtvis som lån men längre sekvenser som fraser och satser uppfattas som kodväxling. Avskiljningen har alltså gjorts på strukturnivå. Denna allmänna klassificering verkar dock inte stämma t.ex. med Parks (2004) egen undersökning med svensk-koreanskt språkmateriel. Park (2004: 320-321) anger att hans undersökning tyder på att avståndet mellan prototypisk kodväxling och prototypiskt lån är närmare än många kodväxlingsforskare har föreställt sig och att det ser ut som kodväxling och lån befinner sig på ett kontinuum. Också Berglund (2008: 95) konstaterar att allt fler forskare har på senare år börjat förespråka tanken om att kodväxling ingår med andra språkkontaktfenomen som en del i ett kontinuum, där det inte finns distinkta gränser.

Det är relativt vanligt att definitioner av kodväxling och lån överlappar med varandra i litteraturen. T.ex. Kovács (2009: 24) anger att också växlingar med bara ett ord kan räknas som kodväxling; i detta fall måste man dock med hjälp av frekvensräkningar eller fonologiska principer skilja kodväxling och tillfälliga lån från varandra (se Kovács 2009). Håkansson (2003: 127) anger att ett sätt att skilja kodväxling och lån åt har varit att ”lånord används av enspråkiga medan kodväxling används av tvåspråkiga”.

Park (2004: 314) konstaterar att forskarna inte är eniga över om det är nödvändigt eller ens möjligt att skilja mellan kodväxling och lån. Kalliokoski (1995: 4) anger att det inte är ett stort problem att göra en skillnad mellan vad som är egentlig kodväxling och vad som är lån, om man inte undersöker kodväxling i enstaka meningar utan koncentrerar sig på den stora bilden och behandlar kodväxling i diskussionen och i sin kontext. Eftersom

undersökningens syfte inte är att fokusera på skillnaden mellan de olika språkkontaktfenomenen, anser jag det rimligt att se kodväxling och lån ingå i samma kontinuum. Växling mellan två olika språk (i denna undersökning svenska och finska) som undersökningens tvåspråkiga informanter behärskar på modersmålnivå, betraktar jag i detta arbete alltid som kodväxling.

Håkansson (2003: 31) definierar *diglossi* som tillstånd som förekommer när två språk (eller två språkvarieteter, Park 2004: 297) används i olika funktioner eller domäner i ett samhälle. Håkansson (2003: 31) konstaterar att när begreppet *diglossi* myntades, betydde det ett tillstånd där det ena språket var ”högsspråk” och det andra ”lågspråk” men att begreppet nuförtiden utvidgats att gälla fall, där två språk används i olika situationer. Enligt Park (2004: 298) är människorna relativt medvetna om växlingen i en *diglossisituation* (jämför med medvetenhet i kodväxling, avsnitt 2.1). Det finns en slags *diglossisituation* också i Finland med finskan och svenskan, t.ex. i Helsingfors där språket väljs efter situationen (se avsnitt 2.6.1).

I detta sammanhang finns skäl att också kort nämna termen *pidginspråk*, som enligt Mickwitz (2013: 22) förekommer hos talare av två olika språkgrupper. Enligt definitionen (Sundgren 2007: 344) har *pidginspråk* inga modersmålstalare och det har uppstått i olika historiska sammanhang t.ex. som det gemensamma språket i handel. Mickwitz (2013: 22) anger att det mest kända *pidginspråket* är Tok Pisin, som talas i Papua Nya Guinea. Enligt Mickwitz (2013: 22) är språket en blandning av engelska och ett antal oidentifierbara austronesiska språk i någon typ av fifty-fifty-förhållande. ”Typiskt för *pidgin* är att det språk som kan identifieras oftast fungerar som s.k. *lexifierare*, dvs. det språk vars ordförråd talarna använder. *Lexifierare* i Tok Pisin är engelska, vars ordförråd modifierats både uttalsmässigt och semantiskt”. (Mickwitz 2013: 22)

Transfer (interferens) nämns ofta i litteratur om kodväxling. Lainio (2007: 276) konstaterar att med term *transfer* hänvisas till situationen där det först lärda språket påverkar användningen av språket, som man lär sig senare; det kan vara fråga om t.ex. betydelser, uttal eller grammatiska drag som man överför från ett språk till ett annat. Enligt Lainio (2007: 276) brukade man i tidigare forskning kalla dessa överföringar *interferens*, för påverkan uppfattades som negativt. Laurén (1991: 37) anger att kodväxling avgörs av utomspråkliga faktorer och *interferens* däremot av inomspråkliga faktorer.

Lainio (2007: 276) anger att nutida forskning brukar göra skillnad mellan *negativ* och *positiv transfer*. Namnen är avslöjande: positiv transfer underlättar inläringen av ett annat språk (t.ex. om man har artiklar i sitt modersmål och de finns också i det inlärd språket) och negativ transfer försvårar inläringen (när t.ex. svenskan har två olika pronomen för finskans hän, oberoende om det är fråga om en kvinna eller en man). När man jämför transfer med kodväxling, betraktas transfer vara svårare att undvika än kodväxling, som antas kunna väljas aktivt (Lainio 2007: 276). Som redan tidigare i avsnitt 2.1 diskuterats, finns det dock mycket olika syn på om kodväxling anses vara en medveten handling eller inte – och om det kan väljas aktivt eller inte.

Också termen *code-crossing* (har inte hittat term på svenska) är ett språkkontaktfenomen som liknar kodväxling mycket. Kamwangamalu (2010: 121) diskuterar skillnaderna mellan *kodväxling* och *code-crossing*. Kamwangamalu (2010: 121) konstaterar att *code-crossing* är ”an out-group phenomenon” medan *kodväxling* är ”an in-group phenomenon, restricted to those who share the same expectations and rules of interpretation for the use of the two languages.” Språkbruk som förekommer bland små barn som lärt sig två eller flera språk samtidigt kallas på engelska för *language mixing* eller *code mixing* (Lainio 2007: 285). Edwards (2004: 19) konstaterar att oavsett hur vi delar upp de olika fenomenen (*kodväxling*, *interferens*, *språkblandning* o.s.v.) är det tydligt att i alla dessa fall ”lånar” vi från andra språk.

2.5 Om begreppet attityd och språkliga attityder

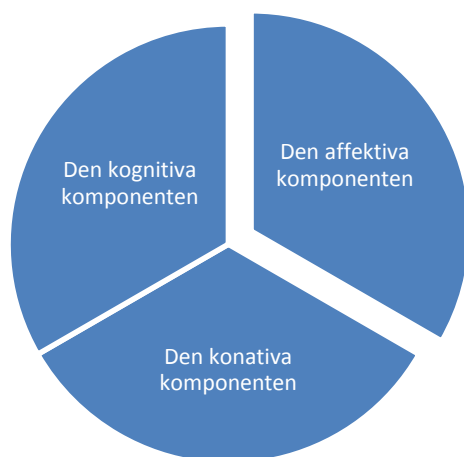
Bijvoet (2007: 116) konstaterar att vanor, värderingar, stereotyper, fördomar och åsikter är alla besläktade med attityder. Enligt Myers-Scotton (2006: 121) bildas attityder enligt följande:

Social psychologists tell us that a major motivation for holding attitudes is that people strive for positive self esteem and this esteem is established at least in part through comparisons with others and their groups. Clearly, holding attitudes involves categorization of individuals, both self categorizations and categorization of others. One way of improving self-esteem is to compare yourself to other individuals.

Bijvoet (2007: 117) anger att attityder inte är medfödda utan vi blir socialiserade i dem. Enligt Bijvoet (2007:117) börjar socialisationen med den primära socialisationen och fortsätter med den sekundära: attityder förmedlas först från ens föräldrar och sedan efter skolstarten från kompisar, skolan och massmedier. Lanza (2007: 61) uppger att föräldrar ”i smyg” yttrar sin språkideologi när de gör språkval i interaktion med andra och samtidigt förmedlar detta budskap till barnen. På detta sätt socialiseras barn till en viss språkideologi, där t.ex. godkännande av kodväxling i interaktion kan variera mycket (Lanza 2007: 61).

Attityder kan läras in på olika sätt. Enligt Garrett (2010: 22) kan man lära sig attityder genom observationsinläring och instrumentell inläring. I observationsinläring handlar det om att man märker hur andra människor beter sig och hurdana följder det får. Instrumentell inläring för sin del innebär att man själv är den som agerar – och den som får en belöning eller ett straff. ”Attityder har med beteende att göra, men de *är* inte beteende utan snarare en beredskap, en böjelse för ett visst beteende” (Einarsson 2004: 203). Einarsson (2004: 203) ser attityder som något som kan riktas både mot andra och mot en själv. Attityder brukar delas in i tre olika komponenter: den kognitiva, den affektiva och den konativa (Garrett 2010: 23, de svenska termerna från Bijvoet 2007: 115).

Figur 1. Attitydskomponenter. Min egen figur baserad på Garrett 2010.

Den kognitiva komponenten är den kunskapsinriktade delen, som kan innehålla både sanna och osanna föreställningar och information (Einarsson 2004: 204). ”Vissa föreställningar kan bygga på exakt och detaljrik information, andra på vag och ofullständig information (stereotyper)” (Einarsson 2004: 204). Den affektiva komponenten handlar om känslor som kopplas till attitydobjektet – det handlar om huruvida vi anser att objektet är någonting positivt och godtagbart eller inte (Garrett 2010: 23). Det affektiva inslaget ger de föreställningarna som man har en känslomässig del, där man graderar attitydobjektet från positiv till negativ pol, eller ibland kommer fram till i mitten av dessa två (Einarsson 2004: 204).

Bijvoet (2007: 115) konstaterar att den affektiva komponenten anses generellt vara den viktigaste delen för attityden. Det är också därför jag har valt att understryka just denna komponent i figur 1. Det konativa inslaget för sin del handlar om sambandet mellan vårt beteende och de två andra komponenterna, dvs. att beteendet ska motsvara de föreställningar och känslor som den kognitiva och affektiva komponenten innehåller om attitydobjektet (Garrett 2010: 23, Bijvoet 2007: 115).

Bijvoet (2007: 115) påpekar att de tre attitydkomponenterna är svåra att skilja från varandra. Garrett (2010: 24) för sin del konstaterar att det finns vissa svårigheter att avgöra sambandet med dessa tre samt med det hur de tre komponenterna förväntas samverka. Garrett (2010: 23) påpekar att enligt den senaste synen borde man vara försiktig att direkt kombinera de förutnämnda komponenterna med attityder – i stället kan de uppfattas mer som skäl till attityder och som någonting som utlöser attityder.

”Språkliga attityder, eller attityder till språk och ibland språkattityder, skiljer sig från andra attityder just för att de handlar om attityder till språk på olika sätt. Det kan snävt vara fråga om attityder till olika språk eller varieteter (dialekter, sociolekter mm) av språk men också i vidare bemärkelse om attityder till talare av olika språk.” (Ljunggren 2009: 27) Med attityder om språk menas subjektiva värderingar om både ett språk och dess talare (Myers-Scotton 2006: 120).

Einarsson (2004: 204) anger att attityder mot ett språk ofta är just attityder mot dess talare. Enligt Fasold (1984: 148, refererad i Ljunggren 2009: 27) kan språkliga attityder utvidgas också att omfatta attityder till alla språkliga saker som t.ex. frågor om språkbyte. Mot denna bakgrund kan också attityder till kodväxling antas tillhöra språkliga attityder. Jag

anser att attityder till språk, deras talare och kodväxling med dessa språk bildar en enhet, där de olika delarna starkt påverkar varandra. Att man inte gillar språket påverkar hurdana attityder man har till kodväxling som lyssnare, när det ifrågavarande språket används antingen som matris- eller inbäddat språk i talet.

Samhällets och omgivningens attityder till olika språk och språkbruk påverkar ofta språkbrukare. Om detta finns det bevis också i historien, t.ex. i fallet med tornedalingar. Omgivningens påverkan på oss kan vara direkt eller indirekt, och man är inte alltid medveten om hur stark denna påverkan kan vara. Också ens egna värderingar och åsikter kan påverka hur man betar sig, men det behöver inte vara fallet. Bijvoet (2007: 115) påpekar att det ofta kan finnas en motstridighet mellan ens attityder och verkligt beteende, som betyder att man inte agerar i enlighet med sina attityder och värderingar. Enligt Lainio (2007: 284) har språkliga attityder följer både på lokal och på global nivå. Lainio (2007: 284) ger exempel på den globala nivån genom att hänvisa till budskapet att en majoritet av världens ca 7000 språk förmodligen kommer att försvinna inom ett halvt sekel.

2.6 Attityder till tvåspråkighet och kodväxling

Lainio (2007: 260) skriver att tvåspråkiga har från tid och plats till annan drabbats av negativa attityder, som framträtt som stereotypiska beskrivningar och ibland också som diskriminering (både som indirekt och direkt). Enligt Edwards (2004: 19) har termer som *Tex-Mex*, *Françlais* och *Japlish* ofta använts om tvåspråkiga och många gånger har dessa namn haft en pejorativ betydelse. Enligt Lainio (2007: 284) kan negativa attityder leda till att flerspråkiga börjar använda ett av språken mindre eller att de försöker anpassa sig mot enspråkighet i ett av språken.

Lainio (2007: 284) framhäver att även om det finns fler två- eller flerspråkiga i världen, är det emellertid enspråkigas attityder om språk som förhärskar. ”En nation – ett land – ett språk,” har varit mål och princip i många länder (Lainio 2007: 299). Gumpo (2012: 22) konstaterar att omgivningen lättare godtar användningen av globala språk som spanska och engelska jämfört med t.ex. albanska och turkiska. Detta beror på att människor inte känner sig lika utomstående när någon talar ett språk som också de behärskar (Gumpo 2012: 22).

Myers-Scotton (2006: 111) påpekar att språket kan vara den mest synliga symbolen som gruppen har. Så är fallet också med finlandssvenskar i Finland, för det finns inga stora yttre skillnader mellan finnar och finlandssvenskar. På basis av resultaten i undersökningen *Vårt land, vårt språk* (2000) konstaterar Saari (2005: 12) att finlandssvenskar i Finland identifierar sig med finska folket. Enligt undersökningen har finlandssvenskar en dubbelidentitet, som förekommer genom att de är tydligt finländare men också finlandssvenskar. Bijvoet (2007: 119) anger att språket kan fungera som identitetsmarkör och att det hur vi talar ger ledtrådar om vilken grupp vi tillhör.

Tvåspråkighet innehåller ofta att man är medlem i två olika kulturer. Grosjean (2008: 213) påpekar att många fördelar och nackdelar av tvåspråkighet kombineras ofta med att man är medlem i två kulturer. Grosjean (2008: 218-219) anger att både tvåspråkiga själva och andra människor har svårigheter att vänja sig vid att man kan höra till två kulturer samtidigt. Enligt Grosjean (2008: 219) accepterar människor inte lätt det faktum att någon hör till både kultur A och B, utan den vanliga attityden brukar vara att ”Du är A” och ”Du är B”.

Ett av de karaktäriserande dragen hos människor är att vi brukar kategorisera saker och varandra – och språket är inget undantag. ”Vi” och ”de” är en kategori som används också när det gäller människor och språk: i forskningen brukar man tala om vi-kod (we-code) och de-kod (they-code). Enligt Gumperz (1982: 66) brukar ”we-code” kombineras med minoritetsspråk, ”in-group” och med informella aktiviteter, och ”they code” med mer formella situationer med mindre personliga ”out-group” förhållanden. Tanken bakom detta är att olika språk har olika värde och identitet. Bijvoet (2007: 113) anger att det hur vi talar styr i hög utsträckning hur vi uppfattas och bemöts i olika situationer. På basis av hur vi talar gör andra omdömen om vår kompetens, intelligens, social status och olika karaktärsdrag.

Lindberg (2002: 4) konstaterar att det finns en allmän uppfattning att tvåspråkiga ska hålla sina språk isär och använda ett språk i taget, precis som enspråkiga gör. Detta är både en synlig och osynlig ideologi. Lindberg (2002: 4) bekräftar att kodväxling ofta ses som ett tecken på bristande språkkunskaper och att kodväxla något som man ska undvika, även om hon inte själv håller med. Bailey (2007: 357) påpekar att om ens sociala identitet tas

som undersökningens objekt och utgångspunkt, kan kodväxling vara värdefullt att analysera, även om talaren inte är en kompetent talare av båda språk.

Lindberg (2002: 4) framhäver att människor borde förstå att tvåspråkiga inte är enspråkiga, och därför kan det inte heller antas att tvåspråkigas språkbruk skulle vara likadant som enspråkigas. Både en- och tvåspråkiga går igenom samma socialisationsprocess och attityder mot tvåspråkighet och fenomen som kodväxling, som man kanske tillägnat sig redan i barndomen, kan påverka ens beteende medvetet och omedvetet senare i livet.

Lindberg (2002: 4) påpekar att tvåspråkigas språk utvecklas ofta olikartat och separat beroende på att de använder språken i olika sammanhang, med olika människor och i olika funktioner. ”Det man kan göra på ett språk klarar man kanske inte alltid lika bra på ett annat” (Lindberg 2002: 4). Gumperz (1982: 63) konstaterar att när en politisk ideologi förändras, är det också möjligt att attityder till kodväxling förändras. Man kan dock konstatera att ideologier inte förändras över en natt. Även om inställningar till tvåspråkighet, kodväxling och olika språkfenomen förändrats mycket, poängterar Lainio (2007: 258-259) att ”en stor mängd missuppfattningar och låsta *attityder*” till tvåspråkigas språkliga produktion finns. Lainio (2007: 283) konstaterar följande:

Det finns en typ av inneboende paradox mellan normala språkliga beteenden såsom kodväxling där talare använder resurser från flera språk och bristen på acceptans av dessa beteenden, främst bland enspråkiga. Man kan å ena sidan hävda att det är det normala och det vanligaste beteendet som inte accepteras.

Många tvåspråkiga anser kodväxling som exempel på dekadent språk och en potentiell risk för deras språkbruk (Ritchie & Bhatia 2004: 350). Enligt Ritchie & Bhatia (2004: 350) brukar tvåspråkiga vanligtvis be om ursäkt för sitt ”olämpliga språkbruk” i kodväxlingssituationer. Man kan dock förhålla sig relativt kritiskt till detta, eftersom det verkar vara mycket kulturberoende och subjektivt hur tvåspråkiga ställer sig till kodväxling. Kodväxling verkar dock vara en så naturlig del av tvåspråkigas språkbruk att även om tvåspråkiga känner ånger för att de kodväxlat och lovar att ”förbättra” språkbruket genom att eliminera kodväxling, förekommer kodväxling antingen genast eller lite senare efter dessa skuld känslor (Ritchie & Bhatia 2004: 350).

Gardner-Chloros (2009: 172) påpekar att trots att studier om attityder till kodväxling visar att fenomenet ses som en stigmatiserad form av tal, verkar yngre generationer förhålla sig mer positivt till det. Kunde detta bero på att kodväxling verkar vara ett relativt populärt

kommunikationssätt bland tvåspråkiga ungdomar? Det är en möjlig orsak. Allmänt kan man dock säga att kodväxling lätt brukar kombineras med tvåspråkiga ungdomar och ungdomsspråk – så är fallet bl.a. i Helsingfors. Gardner-Chloros (2007: 481) uppger att i många samhällen kännetecknar kodväxling faktiskt den yngre generationen. Allt detta kan kännas logiskt, om man tänker på att ungdomsspråk inte vanligtvis är så vårdat och systematiskt och kodväxling inte heller alltid sker på ett logiskt sätt. Grönberg (2007: 221) konstaterar att diskussioner som förts om ungdomarnas språk ofta innehållit negativa åsikter om slarvigt uttal och torftigt ordförråd. I Finland och särskilt i Helsingfors har diskussionen om kodväxling enligt Saari (2003: 294) fokuserats på de svenskspråkiga ungdomarnas språkbruk och särskilt på användningen av finska ord och uttryck.

Det kan finnas mycket varierande attityder till kodväxling beroende bl.a. på ens ålder, roll i samhället, kön och religion samt boplat. Ritchie & Bhatia (2004: 349) konstaterar att i Indien avviker attityder till kodväxling från varandra bland män och kvinnor. Enligt Ritchie & Bhatia (2004: 349) föredrar männen att kodväxla med engelska, medan kvinnor inte gör det – detta beror på att kvinnor antas ha en obestridlig roll i bevarandet av den indiska kulturen.

Kodväxling kan relativt lätt kombineras med det negativa antagandet att man inte kan ett språk tillräckligt bra och därför ”väljer” man att kodväxla. Detta kan förstås också vara fallet, även om undersökningar numera visar att kodväxling kräver en bra språklig kompetens från den, som väljer att använda detta kommunikationssätt. En mycket intressant observation har gjorts i ett omfattande danskt projekt, det s.k. Køgeprojektet (se vidare Jørgensen 2002), där en undersökningspanel på 100 vuxna danska fick bedöma tio tvåspråkiga elevers talade danska (Lindberg 2002: 4). Elevernas första språk var turkiska och i delstudien mättes deras kodväxlingsvanor, när de samtalande med varandra. Resultatet visade att de elever som kodväxlade mest var de som uppfattades som bäst på att tala danska av undersökningspanelen; däremot de som kodväxlade minst uppfattades som sämst på danskan. (Lindberg 2002: 4)

”Forskarna menar att detta kullkastar föreställningar om att användning av modersmålet skulle ha en negativ effekt på andraspråksinläringen och att tvåspråkiga elever skulle bli bättre på att tala danska genom att de uppmanas att inte blanda språken” (Lindberg 2002: 4-5).

2.6.1 Svenskan i Finland

Det är märkbart att finskan och svenskan inte har samma prestige och status i Finland. Regionala skillnader till detta kan dock finnas, beroende på att den språkliga situationen kan variera stort mellan vissa områden. Det är dock svårt att säga vilketdera av dessa två språken har högre status, eftersom ingetdera av språken anses ha låg status i Finland. Enligt Höckerstedt (2010: 31) är svenskan i Finland tydligt ett minoritetsspråk och även om man i lagen talar lite annat, blir finlandssvenskar allt färre och ”att få service på minoritetsspråket (...) en lyx”. Ur ett historiskt perspektiv kan antalet finlandssvenskar konstateras att ha minskat, men ur ett kortare perspektiv kan Höckerstedts påstående ifrågasättas. Höckerstedt (2010: 13-14) framför: ”Fraser om två språks berikande växelverkan saknar mestadels täckning i verkligheten och innebär att allt fungerar på majoritetsspråket”. Jag anser att kodväxling borde iakttas mot denna bakgrund.

Attityderna till svenskan är tudelade i det finska samhället, och både negativa och positiva attityder kan upptäckas. Einarsson (2004: 204) påpekar att det oftast inte är möjligt att skilja attityden till språket och attityden till språkbrukaren eller språkgruppen från varandra. I april 2014 fick man läsa i tidningar om en exceptionellt våldsam incident, där en manlig passagerare blivit rasande på en kvinnlig medpassagerare för att hon talat svenska med sin bänkgranne, och därför börjat slita i kvinnans hår och strypa henne (Leppänen 2014). De här starka negativa attityderna förekommer sällan, men denna incident visar att sådana trots allt finns.

Höckerstedt (2010: 14) medger att en viss finsk irritation över svenskan i Finland ju syns, särskilt på nätet och inte minst i väggklotter på offentliga toaletter. I undersökningen ”Vårt land, vårt språk – kahden kielen kansa”, gjord av Folktinget år 2000, har man tagit reda på hur den finskspråkiga befolkningen förhåller sig till tvåspråkighet, svenska språket och finlandssvenskhet (Saari 2005: 11). Saari (2005: 17) anger att den negativa attityden som vissa finskspråkiga grupper har mot svenskan och svenskspråkiga har rotat sig djupt; bilden av svenskspråkiga som har en bra social ställning, en ekonomisk förmögenhet och som njuter av speciell behandling verkar fortleva i bakgrunden.

I ett tidigare avsnitt (2.6) har de negativa attityderna mot tvåspråkighet och kodväxling diskuterats. Attityderna kan också förstås vara positiva och Höckerstedt (2010: 24) konstaterar bl.a. att Helsingforsungdomarnas tvåspråkighet i svenska och finska har i olika språkdiskussioner ofta tagits upp som positivt fenomen. Enligt Höckerstedt (2010: 24) kan dessa ungdomar byta kod ytterst flytande – att växla mellan svenska och finska känns som barnlek. ”De kan skida slalom mellan språken” (Höckerstedt 2010: 24).

Svenskans ställning och status i Finland har förändrats under åren. Saari (2005: 14) konstaterar att enligt undersökningen *Svenska på stan 2000* är språket som finlandssvenskar utträttar sina ärenden med i butiker och restauranger samt med myndigheter numera oftast finska (t.ex. i Helsingfors). Inom familjen och kompisar används däremot svenska eller vad som känns naturligast. Användningen av svenska och finska har fördelat sig och man kan jämföra detta med diglossisituation: man byter språk enligt den sociala situationen, samtalspartnern och ämnet.

Enligt statistiken finns det 35 844 svenskspråkiga i Helsingfors år 2014 (Tietokeskus 2014: 6). Höckerstedt (2010: 14) konstaterar att de som vuxit upp i 1950-talets Helsingfors ännu haft möjlighet att ”uppleva ett svenskt lokalsamhälle, en svensk gemenskap”. Situationen har varit annorlunda för människor på 1960- och 1970-talet, då antalet svenskspråkiga i Helsingfors redan sjunkit betydande (Höckerstedt 2010: 14-15).

Tabell 1. Antalet svenskspråkiga på 1950- och 1970-talet.

År	Antal svenskar	%
1950	71 029	19,2
1970	54 088	10,6

(Tabell från Höckerstedt 2010: 14).

Hur man väljer att använda svenskan i Finland beror på hurdana erfarenheter och ideologier man har (Höckerstedt 2010: 13). Enligt Höckerstedt (2010: 19) anser de flesta finska helsingforsarna att svenskan är för det mesta ”en irriterande kvarleva” från äldre tider när finskan var underordnad, och vill i stället för svenskan satsa på engelskan. Engelskan kan kännas som ett naturligt och neutralt val, eftersom de flesta inte enligt Höckerstedt (2010:

19) upplevt det svenska Helsingfors, men många har ju ”hört talas om de svenska herrarna”. Jag vill dock påpeka att Höckerstedt har starka åsikter och kan upplevas som kontroversiell i vissa uppgifter.

Finnäs (2013: 21) anger att sedan mitten av 1970-talet har språkligt blandade äktenskap mellan svensk- och finskspråkiga blivit vanligare än äktenskap med två svenskspråkiga. När de här paren då fått barn, har barnen ofta blivit tvåspråkiga. Förmodligen har det hela både haft och kommer att ha inverkan på varför svenskan och finskan förekommer så ofta sida vid sida och samtidigt i språkbruket av många tvåspråkiga.

Enligt Höckerstedt (2010: 21) bryr äldre helsingforsare sig inte om gliringar om språket när sådana förekommer på staden. Situationen verkar vara olik med yngre folk, som trivs ute sent på kvällen. ”Svenska ungdomar är av nödtvång mycket lyhörda för de språkliga och etniska attityder som kommer fram i spårvagnar, på tunnelbanan och inte minst i en kö framför en korvkiosk senare på kvällen” (Höckerstedt 2010: 21).

Höckerstedt (2010: 13) betonar att de svenska och tvåspråkiga helsingforsarna kan finska mycket bra och byter genast till finska när de upplever att det behövs. Att finlandssvenskar upplever att det är finska som gäller, orsakar att vårt land blir allt finskare. ”Språkbytesprocessen i Helsingfors blir allt tydligare” (Höckerstedt 2010: 13). Att finskan på detta sätt tar en allt starkare ställning i vissa sammanhang, betyder att svenskan börjar förlora användningsområde (kallas för *domän* bl.a. av Melander 2007: 314).

Enligt Nordberg (2007: 17) är språkets användbarhet inom olika områden avgörande för att språket ska fortleva. ”Om ett språk inte används inom ett visst samhällsområde slutar det att utvecklas inom detta och upphör så småningom att vara ett effektivt redskap för kommunikation inom området i fråga” (Melander 2007: 314). ”Begreppet finlandssvenska utvecklades i Helsingfors. Det kan gärna avvecklas” (Höckerstedt 2010: 161).

Termen *domänförlust* diskuteras ofta i samband med språkbytesprocessen. Med detta syftas enligt Melander (2007: 314) till en situation där språket förlorar ett verksamhetsområde. Man kan konstatera att en sådan förändring har varit på gång med svenskan i Finland redan länge. Nordberg (2007: 17) påpekar dock att språket inte måste användas i alla möjliga domäner för att det ska överleva. Enligt Lainio (2007: 283) finns det en tanke att kodväxling kan förorsaka förändringar också på samhällsnivån, dvs. genom att kodväxlingar på individnivån så småningom skulle bli mer etablerade i det mottagande språket.

Detta kan i sin tur leda till en situation, där det mottagande språket ändras permanent, vilket kan vara det första tecknet på ett möjligt *språkbyte* eller en *språkdöd* (Lainio 2007: 283). Frågan om hurdana konsekvenser kodväxling kan ha till svenska språket och huruvida den kan leda till språkbytet diskuteras i intervjuerna.

2.6.2 Tidigare forskning kring attityder till kodväxling

Attityder till kodväxling har undersökts relativt lite jämfört med annan forskning kring kodväxling. Gardner-Chloros (2009: 81) konstaterar att det fortfarande finns få attitydundersökningar om kodväxling och att det mesta vi vet om attityder till kodväxling har vi fått veta som ”biprodukt” från studier, där informanternas svar har avslöjat någonting om attityder. Enligt Bijvoet (2007: 114-115) har de flesta attitydforskare uppfattningen att attityder har en komplex struktur, dvs. attityder kan vara svåra att undersöka.

Brist på attitydundersökningar kan också bero på att de inte alltid anses vara tillräckligt tillförlitliga. Nordberg (2007: 23) poängterar följande: ”Det finns ett trovärdighetsproblem vid attitydforskning, nämligen att man riskerar att få de svar som testpersonerna tror är de önskade eller politiskt korrekta. Därför utförs mycket av forskningen om språkattityder med indirekta metoder som hämtas från socialpsykologin.”

Det finns dock några mindre studier om temat och en av dessa är Oyarzos (2011) kandidatavhandling om tvåspråkigas uppfattningar av omgivningens attityder till kodväxling och hur dessa attityder påverkar informanternas egen kodväxling. Att redogöra för föregående frågor är centralt också i min undersökning och därför är Oyarzos resultat signifikanta. Resultaten i Oyarzos undersökning (Oyarzo 2011: 2) visar att samtliga fyra informanter upplevde till största del negativa attityder från omgivningen rörande deras kodväxlande och att tre av fyra informanter upplevde att dessa negativa attityder påverkade dem på ett icke positivt sätt. Attityder till kodväxling var dock inte enbart negativa, utan samtliga informanter hade också stött på positiva attityder från omgivningen (Oyarzo 2011: 2).

Hur tvåspråkiga själva förhåller sig till kodväxling är en intressant fråga och kommer att vara en viktig utgångspunkt i min undersökning. Enligt Gardner-Chloros (2009: 15) har de få studier som gjorts om attityder till kodväxling avslöjat, att människor inte är stolta över att de kodväxlar – människor i allmänhet och även de som kodväxlar verkar tycka illa om kodväxling. Förstås kan kodväxling också uppfattas som positivt av tvåspråkiga

och så är fallet t.ex. i Gumpos (2012) attitydstudie om kodväxling. Gumpo (2012: sammandrag) konstaterar att samtliga informanter i hans undersökning förhöll sig positivt till kodväxling och var stolta över det, oberoende av vilken status det talade modersmålet hade i samhället. Att kunna kodväxla betraktades som bra förmåga och ibland nödvändig strategi (Gumpo 2012: sammandrag). Jag antar att brist på studier kring temat beror på att attityder är så svåra att undersöka, för ofta är de dolda och går djupt i ens tänkande.

3 MATERIAL OCH METOD

I avsnitt 3 redogörs för undersökningens material och metod. Härutöver går igenom bl.a. planeringen och genomförandet av undersökningen. Jag anser att detta är viktigt, för att kunna göra undersökningen så genomskinlig som möjligt, och på detta sätt öka undersökningens validitet. Efter det första avsnittet (3.1) borde läsaren bättre kunna förstå de val som har gjorts i undersökningen gällande material och metod. I avsnitt 3.2 beskrivs materialinsamlingen och i avsnitt 3.3 presenteras undersökningens informantgrupper, varje grupp för sig. Undersökningens metoder redovisas i det sista avsnittet (3.4).

3.1 Utgångspunkter för studien

Diskussionen som under den senaste tiden förts om blandspråket i Helsingfors har väckt också mitt intresse. Valet av Helsingfors som undersökningens stad kändes naturligt, eftersom jag själv tillbringat mycket tid i huvudstaden under de senaste åren. Tack vare detta har jag fått mycket tvåspråkiga kontakter, som jag ville utnyttja i undersökningen.

Kriteriet för informanterna i undersökningen var att de skulle uppleva sig själva som tvåspråkiga och att de ska ha bott i Helsingfors en viss tid. Den ursprungliga tanken var att informanterna borde ha gått i skola både på svenska och på finska. Detta visade sig dock problematiskt, eftersom tvåspråkiga i Finland oftast brukar gå i en svenskspråkig skola. Detta beror på att majoritetsspråket finska är lättare att lära och tillägna sig utanför skolan i Finland än svenskan, som inte hörs i samma mån. Jag anser dock att den språkliga kompetensen i både svenska och finska är tillräckligt garanterad också på detta sätt, dvs. genom att informanterna själva anser kunna tala båda språken på modersmålnivå.

Unga vuxna valdes till målgrupp eftersom undersökningar om denna grupp är få. Personer över 20 år är en passande grupp också såtillvida att de har viss livserfarenhet och förmåga att diskutera det undersökta fenomenet. I början av undersökningen hade jag tänkt spela intervjuerna in på video, men jag lämnade tanken eftersom jag upplevde att det kunde ha stört informanterna och nästan fördubblat arbetsmängden i analysering av materialet. Dessutom var det inte säkert att det nödvändigtvis skulle haft mervärde för undersökningen.

Pietilä (2010: 220) påpekar att när man analyserar materialet är det viktigt att fästa uppmärksamhet på vad som inte diskuteras; detta är av intresse också i denna undersökning. Enligt Pietilä (2010:220) är detta lika viktigt som det som sägs högt i intervjun. Jag anser att man kan ställa sig lite kritiskt till Pietiläs tanke, eftersom idén med intervjuer dock är att analysera det som sägs och hur det lyfts fram.

Utgångspunkten i denna undersökning är att redogöra för *vad* informanterna säger om kodväxling, dvs. hurdana upplevelser, åsikter och attityder de har kring fenomenet (Dufva 2011: 132). Vissa delar av materialet har använts i mer begränsad utsträckning, beroende på att de inte direkt har någon koppling till forskningsfrågorna.

Dufva (2011: 142) uppger att i de flesta nutida analyssätten betonas att intervjuens mening inte är att leta efter vare sig ”den riktiga sanningen” eller generaliseringar. Däremot är syftet att bl.a. undersöka de varierande sätt som informanterna talar om fenomen samt observera hurdana uppfattningar de har om dessa (Dufva 2011: 142). Detta är målet också i denna undersökning, även om jag också är mycket intresserad av att veta om det finns några gemensamma och generella riktlinjer i förhållning till kodväxling.

Denna undersökning är kvalitativ. Även om kvalitativa undersökningar blivit mycket kritiserade för deras ovetenskapliga och subjektiva karaktär, har de trots allt en viktig funktion (Wallén 1993: 73). Enligt Wallén (1993: 73) är kvalitativa undersökningar nödvändiga bl.a. när undersökningsobjektet är mångtydigt och subjektivt som upplevelser och känslor. Attityder och upplevelser till kodväxling är enligt min mening ett sådant undersökningsobjekt.

3.2 Materialinsamling

Alla undersökningens tre gruppintervjuer genomfördes under februari och mars 2014. Det var viktigt för mig att intervjuerna skulle genomföras i lugn miljö, och med tid. De två första intervjuerna hölls hemma hos mina kontakter. Den sista intervjun genomfördes i ett samlingsrum, som var beläget på en av informanternas arbetsplats. Man kan på detta sätt konstatera att omständigheter i den sista intervjun var lite mer formella jämfört med de två andra.

Den första intervjun varade 40 minuter, den andra 30 minuter och den sista en timme och 10 minuter. Intervjuerna har spelats in på band och transkriberats. För att skaffa informanter till undersökningen, har jag rekryterat mina bekanta i Helsingforsområden. Härigenom finns det en person i varje grupp som jag känner till. Kontaktpersonerna har varit till stor hjälp både i rekryteringen av informanterna samt i att fylla i bakgrundsinformation i anslutning till informanterna när den har saknats.

Materialinsamlingen gick mycket bra. Något som jag dock emellanåt ansåg vara problematiskt var att det inte kändes naturligt att fråga detaljerade frågor från enstaka informanterna framför andra gruppmedlemmar. Jag anser att man antagligen ännu bättre kunde ha förstått informanternas svar om man fått fråga dessa följdfrågor. Detta kändes dock inte passande, men å andra sidan är detta inte heller avsikten med gruppintervjun. Pietilä (2010: 217) anger att i gruppintervjun brukar man ofta behandla mer allmänna ämnen och även när mer personliga ämnen tas fram, bemöts de med olika sätt än i intervjuer med en informant i taget.

3.3 Presentation av informantgrupperna

Sammanlagt tio informanter deltog i undersökningen, sju kvinnor och tre män. När intervjuerna inspelades var deltagarna 21-29 år gamla studenter och yrkesverksamma unga vuxna. För att garantera anonymiteten har informanternas namn blivit ändrade. Alla informanterna kommer huvudsakligen från tvåspråkiga familjer. Även om grupperna kan anses vara relativt enhetliga, har informanterna olika erfarenheter och delvis också mycket varierande bakgrund. Detta kan anses som berikande faktor i den här typen av undersökningar, eftersom man på detta sätt kan förvänta sig att få med många olika synsätt och åsikter.

Grupp 1

Medlemmar i den första gruppen är tre 21 år gamla flickor Sanna, Alina och Emmi, som alla bott ungefär ett och halvt år i Helsingfors. Flickorna är gamla klasskompisar från Tammerfors, där alla gått i samma svenska skola. Flickorna berättar att det finns bara en svensk skola i Tammerfors, vars existens inte ens många tammerforsare vet om. För närvarande studerar två av flickorna, Sanna och Emmi, i Helsingfors medan Alina jobbar i ett stort finskt varuhus.

Grupp 2

Den andra gruppen består av tre vänner Johanna, Elin och Niklas. Flickorna är 22 år gamla och Niklas 21 år. Alla informanterna studerar vid universitetet och jobbar samtidigt. Johanna och Elin jobbar båda på svenskspråkiga företag, medan Niklas arbetsmiljö är finsk. Johanna har bott hela sitt liv i Helsingforsområden; hennes pappa har bott i Esbo och mamma i Helsingfors och Johanna har varje vecka turats om hos mamma och pappa. Elin är ursprungligen från Esbo, men har bott i Helsingfors nu tre år samt några år i barndomen. Niklas har bott nu i Helsingfors två år och är ursprungligen också från Esbo.

Grupp 3

Den sista gruppen avviker från tidigare grupper i viss mån. I denna grupp har vi fyra medlemmar, där endast två medlemmar känner varandra sedan förut. Dessutom är åldersfördelningen bredare än i grupp 1 och 2. Gruppens kvinnliga medverkare Enni och Stella är 23-åriga kompisar som har bott hela sina liv i Helsingfors, även om Enni för närvarande bor i Esbo (och har bott där nu ett och ett halvt år). Enni studerar på svenska i en högskola och Stella studerar vid universitetet. Joel är en 25 år gammal student, som har bott ett och halvt år i Helsingfors och före detta fyra år i Esbo. Han är i studiernas slutskede och gör som bäst examensarbete till ett företag. Gruppens andra manliga informant Adam är en 29-årig man från Åbo och har hunnit bo två år i Helsingfors. Han jobbar i en tvåspråkig arbetsmiljö.

3.4 Metoder

I detta avsnitt redogörs för metoder som använts i insamling och i analysering av materialet. Se närmare tabell 2.

Tabell 2. Metoderna som använts i denna undersökning.

Metoder för insamling av material	Metoder för analysering av material
Halvstrukturerad temaintervju	Innehållsanalys
Grupptervju	Dialogisk och diskursiv analys

3.4.1 En halvstrukturerad temaintervju

Undersökningens material har samlats in genom halvstrukturerade temaintervjuer. Hirsjärvi (1981) konstaterar (refererad i Hirsjärvi & Hurme 1991: 35) att en halvstrukturerad temaintervju passar utmärkt till situationer där man vill undersöka ämnen som är emotionellt sensitiva, som informanterna inte är vana att tala om och som de är svagt medvetna om. Attityder till kodväxling är ett känsligt, ovant ämne, och därför är temaintervju en lämplig metod.

Enligt Tuomi & Sarajärvi (2009: 75) kan temaintervjuerna variera från nästan öppen intervju till strukturerad intervju. I denna intervju har intervjustrukturen varierat på denna skala. Detta beror bl.a. på att vissa informanter varit lite mer engagerade än andra och hunnit självmant ta upp och diskutera vissa intervjufrågor, före jag hunnit ställa frågan. I dessa fall liknade intervjun mer öppen intervju. Däremot ”ingrep” jag i diskussionen när den började förirra sig bort från ämnet eller när jag inte visste vad vissa informanter tänker om saken för att de var relativt tysta. Då ställde jag följdfrågor och försökte styra diskussion lite mer. I dessa punkter blev intervjun strukturerad.

Jag ansåg att analysering av materialet skulle bli tydligare om jag hade möjlighet att ställa samma frågor till alla informanter, dvs. göra en semistrukturerad intervju. Härigenom förberedde jag 19 frågor till intervjuer, som jag använde som den röda tråden i intervjuerna. Att ha detaljerade och färdigt formulerade frågor med sig i intervjun ökade också tryggheten.

Att jag valt att använda en halvstrukturerad temaintervju beror också på att kodväxling och attityder till det är ett mångsidigt forskningsobjekt, som inte alltid är ett lätt begripligt och enhetligt fenomen. Att det ställvis är svårt att förstå och definiera vad kodväxling är och omfattar har kommit upp också i temaintervjuerna. Att informanterna upplevde ett behov att fråga om fenomenet och diskutera om hur det egentligen definieras bekräftar mitt antagande om att t.ex. enkät inte skulle ha passat lika bra som metod i undersökningen som intervju. På detta sätt var det möjligt att ha djupare kunskap om temat jämfört med enkätintervju, där svaren oftast blir ytliga (Hirsjärvi & Hurme 1991: 38).

Tuomi & Sarajärvi (2009: 75) konstaterar att det i hög grad är en smaksak, om intervjuaren i temaintervjun måste ställa samma frågor till alla informanterna eller om frågorna behöver ställas i viss ordning och formuleras på samma sätt. I denna intervju har frågorna huvudsakligen blivit ställda i samma ordning, även om frågeformuleringen har varierat.

3.4.2 Gruppintervju

Gruppintervju är ett kostnadseffektivt och givande sätt att skaffa information i undersökningen. Pietilä (2010: 212-213) framhäver att tidigare fokuserades gruppintervjuerna på individen i grupp och individens individuella tankar, medan numera riktas uppmärksamhet mer mot samspelet mellan intervjugruppen och de uppfattningar och tankar som gruppen tillsammans kommer fram till. Gruppintervjuns roll och fokus har härigenom förändrats.

Gruppintervjuns fördel anses vara mångsidig diskussion; kollektivt kan diskussionen bli mångsidigare än i intervjuer bara med en informant (Dufva 2011: 135). Detta beror på att i en gruppintervju kan deltagarnas uppfattningar och åsikter ofta skilja sig betydligt från varandra, vilket orsakar att diskussionen får olika dimensioner – särskilt när de uttalade tankarna väcker motstånd eller genklang (Dufva 2011: 135). I gruppintervjun får informanter också stöd och idéer från varandra och har möjlighet att vidga sin syn på olika fenomen, som kodväxling och inställning till det.

Valet av gruppintervju som undersökningsmetod baserar sig på tänkandet att eftersom attityder ofta skapas i sociala sammanhang, känns det naturligtast att behandla attityder till kodväxling speciellt i ett socialt sammanhang. Jag anser inte att det finns någon större

risk för att andra informanternas tankar och närvaro skulle påverka för mycket enstaka informanternas svar – åtminstone inte mer än intervjuarens, min, närvaro.

Gruppintervjun möjliggör att intervjuaren får och kan ta åskådarens roll och plocka, undersöka och tolka de termer, begrepp och sätt att argumentera, som gruppen använder när de agerar och tänker som kulturell grupp (Alasuutari 2011: 152). Alasuutari (2011: 151) betonar att särskilt om intervjugruppen är ”en naturlig grupp”, brukar interaktionen få drag från vardagens interaktion, som i sin tur kan ge forskaren mycket värdefull information.

Hollander (2004: 602, refererad i Pietilä 2010: 216) konstaterar att när gruppintervjun analyseras, är det viktigt att minnas att varje taltur av enskild informant hänger ihop med kontexten där den framförts. Därför ska analysering av gruppintervjun på första hand fokusera på verksamheten mellan och inom gruppen (Pietilä 2010: 216). Analysen bör fokusera på hur gruppen kommer fram till olika slutsatser, medan själva slutsatsen borde vara sekundär (Barbour 2007: 31, refererad i Pietilä 2010: 216-217). Trots att Barbours synvinkel är mycket fascinerande, ska den förbigås i denna undersökning. Jag anser att den är för svår att realisera i detta sammanhang.

Också forskarens ställning i gruppintervjun har fått nya dimensioner. Pietilä (2010: 213) anger att numera uppfattas forskaren inte längre bara som intervjuare utan mer som aktiv deltagare; forskaren deltar i samtalet med sina turer och uppmuntrar också andra att delta. Jag har däremot försökt att inte medverka för mycket i intervjuerna, eftersom jag anser att detta kan förvränga materialet och resultaten. Alasuutari (2011: 153) konstaterar att gruppintervjuer skys bl.a. beroende på att det finns en allmän uppfattning att människor inte nämns berätta om sina tankar framför andra och då blir skillnader i tänkandet och inre kontradiktioner täckta av det ytliga talet. Jag anser dock att i grunden vill alla bli hörda, men att sättet varierar.

Dufva (2011: 135) uppger att i gruppintervjun kan det bli obalans när det gäller hur mycket de olika informanterna deltar. Jag vill poängtera att detta dock är naturligt och det lyfter fram bara individuella skillnader – man kan vara av samma åsikt trots att man inte är den första som alltid hinner säga saken högt.

Pietilä (2010: 218) konstaterar att i ljuset av vissa undersökningar verkar det vara lättare att framföra kritik av olika samhällsliga företeelser och institutioner i grupp jämfört med om man skulle bli intervjuad ensam. I denna undersökning skulle detta betyda att man kan anta att det är lättare för informanter att framföra kritik mot omgivningens attityder och ställningstagande till kodväxling i grupp än det är om man är ensam i situationen. Å andra sidan är det dock aldrig lätt att framföra kritik, om man är av en helt annan åsikt än de andra i gruppen, som är också en möjlig situation.

En viktig iakttagelse som jag gjorde under intervjuerna var att på många ställen liknade grupsituationerna mer diskussioner än intervjuer. Detta kom fram bl.a. genom att informanterna riktade blicken och budskapet till varandra i stället för att de skulle ha tittat på mig. Enligt Pietilä (2010: 217) är detta ett väsentligt drag av interaktion i grupsamtal. Jag upplevde också att informanterna vågade rätta varandra och säga emot både till mig och till varandra, om de inte hade samma åsikt. Jag ser detta som mycket positivt, eftersom detta inte är en självklarhet särskilt i den sista gruppen där alla informanterna inte kände varandra från förut. Enligt Pietilä (2010: 217) försöker gruppmedlemmar på olika sätt tillsammans nå samsyn som grupp – jag anser att detta kan vara ett sätt att göra det.

3.4.3 Innehållsanalys

Materialet har analyserats med kvalitativ innehållsanalys. Den fungerar som ett övergripande begrepp som kan anses omfatta olika typer av metoder att tolka undersökningsmaterial. I innehållsanalysen brukar undersökningsmaterial klassificeras och forskaren försöker hitta likheter och skillnader mellan informanter och olika grupper, som också har gjorts i denna undersökning. Ruusu vuori m.fl. (2010: 19) framhäver dock att analysen inte är lika med klassificeringen, utan det krävs djupare tolkning av materialet.

Maxwell (2005: 95) betonar att det är mycket bra både för forskaren och för analysen att materialet börjar analyseras redan när man får den första intervjun gjort. På detta sätt slippar man ur att ens oanalyserade anteckningar och annat material ska torna upp sig, vilket skulle göra analyseringsfasen mer svår och problematisk (Maxwell 2005: 95). Jag började analysera materialet och innehållet redan i transkriberingsfasen, som har visat sig som bra lösning, för detta möjliggjorde att övergång till analysfasen gick flytande. Det kändes också att man fick mer ur materialet, när man redan hade en preliminär ”bild” och markeringar av materialet, när man sedan ordentligt började analysera materialet.

Den här undersökningen bygger främst på kvalitativ innehållsanalys, men också inslag av både dialogisk analys och av diskursiv analys förekommer. Dialogisk och diskursiv analys kan anses som olika sätt och synvinklar att göra innehållsanalys. Enligt Ruusuvuori m.fl. (2010: 19) är meningen med innehållsanalysen att hitta och få fram information, som inte är närvarande som sådan i det direkta citatet. Ruusuvuori m.fl. (2010: 19) menar att man inte kan låta de direkta citaten att tala för sig själva. Jag anser att man måste hitta den gyllene medelvägen i denna sak, för det är också bra att forskaren ger utrymme för läsaren att göra sina egna slutsatser från de direkta citaten.

I dialogisk analys är man intresserad av de attityder, tankar och åsikter som individen har blivit påverkad av omgivningen och dess inställningar (Dufva 2011: 140). Bland annat Aro (2009) har använt dialogisk analys i sin doktorsavhandling. I denna undersökning är jag intresserad av att veta om föräldrarnas och omgivningens attityder till kodväxlingen har påverkat informanternas inställning till kodväxling, dvs. om omgivningens attityder har överförts till informanterna.

I diskursiv analys kan man bl.a. fokusera på de olika sätt att tala som informanterna har när de talar om ett visst fenomen (Dufva 2011: 140). I diskursiv analys uppfattas språkbruket som social aktivitet och diskurser för sin del som identifierbara och typiska sätt att beskriva vissa saker och fenomen i olika interaktionssituationer (Pietikäinen & Mäntynen 2009: 27). Meningen i denna undersökning är att använda diskursiv synvinkel till att undersöka om informanterna använder likartade sätt och uttryck, när de berättar om sin inställning till kodväxling.

4 RESULTAT

Undersökningens resultat presenteras i tre underkapitel, där varje avsnitt svarar på en forskningsfråga. I det första avsnittet (4.1) behandlas informanternas egna tankar kring kodväxling: hur och varför de förhåller sig till kodväxling som de gör, samt när och varför kodväxling anses vara negativt eller positivt. I det andra avsnittet (4.2) betraktas omgivningens attityder till kodväxling. Detta görs genom informanternas upplevelser och berättelser. I det sista avsnittet (4.3) undersöks det om det finns ett samband mellan omgivningens attityder och tvåspråkigas kodväxlande, dvs. om omgivningens inställning till kodväxling påverkar tvåspråkigas kodväxlande och om det gör det, hur. Vissa utdrag ur intervjuerna har avkortats med märket (...), som betyder att vissa mindre viktiga repliker tagits bort av utrymmesskäl. Alla exempel är mina egna översättningar. Vid översättning har jag försökt hålla mig till en korrekt skriftspråklig språkdräkt.

4.1 Tvåspråkigas egen inställning till kodväxling

Samtliga informanter konstaterar att de använder kodväxling i sitt tal och samtal, vilket är en viktig utgångspunkt i analysen av svaren. Kodväxling används mest med andra tvåspråkiga, vilket är naturligt. T.ex. flickorna i grupp 1 påpekar att de kodväxlar särskilt med deras gamla tvåspråkiga kompisar från Tammerfors, eftersom med dem har kodväxling varit vanligt.

I intervjuerna kommer det fram att kodväxling har många funktioner i samtalet: den används som stilmedel, för att intensifiera budskap, för att fylla in luckor och för att markera närhet. Dessutom känns vissa uttryck lättare och naturligare att uttrycka med det andra språket. Härigenom kan det konstateras att informanternas kodväxling är både metaforisk (t.ex. när kodväxling används som nödvändig strategi i samtal) och situationell (som t.ex. när tvåspråkiga börjar kodväxla beroende på att samtalspartnern förändras). Mer om metaforisk och situationell kodväxling i avsnitt 2.2.

I de situationerna där informanterna konstaterar att de kodväxlar brukar diskussionens matrispråk vara svenska medan finska fungerar som det inbäddade språket, som används som tilläggsresurs (se avsnitt 2.2). Två av de tio informanterna, Johanna och Enni, tar

dock upp att de nuförtiden stundom kodväxlar även med sina finska kompisar eller bekanta, och då förs kodväxlingar på svenska, dvs. det inbäddade språket är svenska.

Detta beror antagligen på den svenska miljön, där båda flickorna för närvarande rapporterar sig att leva i. Johanna (grupp 2) konstaterar att i hennes liv är skolan och jobbet på svenska, vilket orsakar att hennes finska blivit svagare; när hon sedan diskuterar med någon av hennes finska kompisar, är det de svenska ord som hon hela tiden kommer att tänka på. För Enni (grupp 3) är vardagen i hög grad på svenska: hon studerar på svenska, nästan alla hennes kompisar är svenskspråkiga och dessutom använder hon svenska med sin pojkvän.

Det finns flera syner på kodväxling. I alla tre grupper anses det viktigt att man är förmögen att tala ”ren svenska” när man själv vill eller när situationen förutsätter det. Ett gemensamt tankesätt kommer fram i alla intervjugrupperna: om kodväxling är ett mer medvetet val och används t.ex. som stildrag, anses den som någonting positivt. Däremot om kodväxling används för att man inte kan språket/ordet, uppfattas kodväxling som negativt. Språkbruket där hälften av orden är på svenska och hälften på finska, upplevs som negativt i alla grupper. Jag tolkar att detta antagligen beror på att ett sådant språkbruk inte längre anses som kodväxling utan som blandspråk – någonting som ”skorrar i örat”.

Vissa informanter uppger att de måste skärpa sig både med finnar och med svenskar för att inte kodväxla, vilket också syftar på den likställda ställning som å ena sidan finnar och svenskspråkiga och å andra sidan svenskan och finskan har i deras liv. I alla grupperna kom informanterna fram till att kodväxling främst ses som ett fenomen bland yngre tvåspråkiga – språkbruk som kännetecknar ungdomar och tonåringar. De flesta av informanterna konstaterar att de själva också antagligen kodväxlat mer när de var yngre.

(1) Utdrag ur intervju med grupp 2

Johanna: men kanske ibland känns det, eller som yngre kändes det som att man inte på nåt sätt kan uttrycka sig ordentligt.. när man liksom inte kommer ihåg vissa ord ibland.. och då skulle man kanske vilja säga på ett nåt sätt, men då går det inte egentligen att uttrycka sig..

Elin: ja, det kanske är ett sånt liksom på nåt sätt ett sånt ungdomsspråk, så man behärskade inte ett sånt liksom svenskspråkigt slang och sånt så... det var därför man var mer liksom tvungen att använda dem

Intervjuaren: och blanda?

Johanna: ja

Informanterna vill inte att deras språkbruk blir förknippat med ungdomarnas blandspråk, vilket kommer tydligt fram i utdrag 2.

(2) Utdrag ur intervju med grupp 3

Adam: jag vill inte att jag klassas i samma klass med.. nå okej.. jag vill inte heller bli gammal jag..

Stella: vara sån som man kan ta på allvar

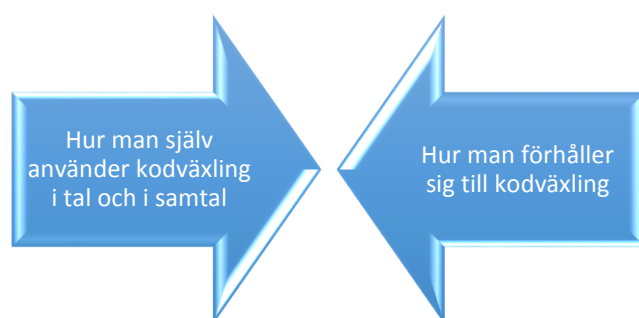
Adam: jag är nästan en trettiåring men jag vill inte att nån tänker att.. nå.. ni unga och då är någon 13-åring och jag blir klassad i samma klass..

Stella: ja

Adam: på basis av mitt tal.. det tänker jag är lite liksom.. att.. och sen om jag vill att man liksom skiljer mig från dom där sextioåringarna så har ja ju alltid mina coola slangord, som de inte använder men..

Resultaten visar att grupp 2 skiljer sig från andra två grupper i inställningen till kodväxling. Medlemmarna i grupp 2 är eniga om att kodväxling för det mesta är en positiv sak medan i grupp 1 och grupp 3 anses kodväxling både som positivt och negativt fenomen. Även om grupp 2 anser kodväxling som ett positivt fenomen, är gruppen dock av samma åsikt med de andra grupperna när vi diskuterar om situationer där kodväxling anses som negativt vs. positivt. Kodväxling uppfattas som negativt av alla tre grupper särskilt i formella situationer som på jobbet eller när man håller ett föredrag i skolan, för informanterna anser att dessa situationer kräver att man håller sig till ett språk.

Det finns ett betydelsefullt samband mellan hur informanterna förhåller sig till kodväxling och hur de själva anser att de använder kodväxling i sina samtal. Hur informanterna använder kodväxling påverkar hur de förhåller sig till fenomenet och omvänt (se figur 2).

Figur 2. Förhållandet mellan det egna kodväxlandet och inställningen till kodväxling.

Exempel på den föregående iakttagelsen finns i grupp 1, där den negativa inställningen till kodväxling härstammar från att informanterna anser att de ofta använder kodväxling i situationer där de inte kan eller kan komma ihåg ordet på det andra språket. I dessa situationer framstår kodväxling som brist på språkkunskaper och flickorna kombinerar kodväxling lätt med dessa situationer.

Utdrag ur intervju med grupp 1

Sanna: Jag tycker att det är, nå ja.. kanske lite en brist. Alltså jag själv är irriterad över att jag gör det och alltid om det finns nån sån situation att man försöker förklara till nån.. om t.ex. Alina inte kunde svenska och jag försöker förklara henne t.ex. någon sak som jag gjort i skolan och jag kan inte alls komma på ordet så då är jag alltid liksom att "jag skulle komma på ordet på svenska men jag kan inte göra det på finska". Men att i såna situationer tycker jag att det är jätteirriterande, eftersom det blir på sätt och vis en vana.. jag har försökt att bli av med det, eftersom det känns lite dumt att jag blandar dem.

Alina: För mig är det också så att jag själv är irriterad över det, men jag vet inte om det beror på att min pappa är svensk och mamma är svensklärare, och sen att de brukade utbasunera att bara ett språk.. att vi inte fick prata finska i skolan. Jag vet inte om de härstammar därifrån. Men jag vet inte.. på nåt sätt så att man på nåt sätt skulle prata de båda språken rent.

Sanna: Ja.

Emmi: Ja. Man känner sig själv på något sätt lite dum... Sanna: ja och för mig känns det att..

Emmi: ..när man vet.. när man vet, just liksom det ordet prestera, man vet vad det menar och vet att man vet det finska ordet men att just i den situationen man bara..

Alina: Ens trovärdighet är beroende av det.

Att flickorna inte kan komma på ordet blir en konkret brist särskilt i prov, vilket också har hänt till två informanter i grupp 1. Flickorna ser kodväxling som brist särskilt när de själva är tvungna att använda vissa uttryck och ord från det andra språket.

(3) Utdrag ur intervju med grupp 1

Sanna: Nej, det där är kanske lite en sådan egen grej

Alina: ja

Sanna: ja

Alina: men just den där.. perfektionens liksom..

Sanna: ja, det stör inte mig om andra gör det

Flickorna: ja

Sanna: .. egentligen.. men jag vill helst inte själv göra det. (skratt)

Flickorna kommer fram till den slutsatsen att de antagligen själva förhåller sig mest kritiskt mot sitt eget kodväxlande. Detta beror på att flickorna vet den rätta orsaken till språkbytet: när de använder kodväxling är det ofta p.g.a. att de inte kan komma på ordet på det andra språket. Att andra människor kodväxlar stör inte dem, om det inte är blandspråk. Oavsett att många av de egenskaper som i grupp 1 kombineras med kodväxling är negativa, påpekar informanterna dock att kodväxling också har sina fördelar. Flickorna anser kodväxling vara ett positivt fenomen i den mån att den kan bevisa att man behärskar två språk på samma nivå för att man kan växla och blanda språk så flytande och fort. Dessutom anser Emmi att kodväxling är personligt medan Alina nämner sambandet mellan kodväxling och identitet.

För grupp 2 visar kodväxling sig som mest positivt av alla grupper (se exempel 4).

(4) Utdrag ur intervju med grupp 2

Elin: ja, det är på något sätt lustigt att såna som använder alldeles liksom, på det sättet att de riktigt blandar språk, så det är inte en bra sak, men då liksom jag tycker att det är liksom på det sättet som vi liksom kanske använder det, så det är liksom alldeles..

Johanna: mm

Elin: .. på något sätt ändå en bra sak.

Niklas: det beror lite på situationen.. om man kan prata båda språken så varför inte

Johanna: mmm

Med hjälp av kodväxlingar anser informanterna i grupp 2 att man har möjlighet att uttrycka något som inte har ett motsvarande ord i det andra språket. Kodväxling anses också berika ordförrådet och försnabba kommunikationen. Informanterna i grupp 2 nämner att några ord är lättare att uttrycka med det andra språket som t.ex. det finska ordet *roskis*, som har flera motsvarigheter i svenskan. Ordet *roskis* kan dock ses som ett gränsfall, eftersom det inte egentligen anses som kodväxling utan som finlandssvenska. Medlemmarna i grupp 2 anser att de inte använder ”för mycket” blandspråk och poängterar att de vanligtvis kan tala enbart svenska eller finska när de vill eller när situationen kräver det. Det ser ut som grupp 2 själv väljer att använda vissa uttryck och är mestadels medvetna om sina egna motiv för användningen av olika koder.

(5) Utdrag ur intervju med grupp 2

Intervjuaren: ja ja.. hur se ni det.. är det medvetet när ni byter språk eller blandar dem eller är det mer omedvetet? Eller är det båda?

Niklas: för det mesta är det nog medvetet

Johanna: mm.

Elin: och man vet ju liksom att man gör det, även om man kanske inte tänker på det på så sätt, men det är ändå medvetet på nåt sätt..

Grupp 3 förhåller sig både negativt och positivt till kodväxling. Orsaken till att kodväxling upplevs som negativt i denna grupp är att det anses betyda att man inte behärskar båda språken tillräckligt bra. Dessutom upplever medlemmarna att den ger andra människor en ”felaktig” bild t.ex. att man inte kan använda språket mångsidigt eller att man inte är allmänbildad. Att man kan använda språket utan att kodväxla kombinerades i grupp 3 med bildning och vuxen ålder.

(6) Utdrag ur intervju med grupp 3

Adam: jag tänker att det är.. eller enligt mig ger det.. även om jag själv blandar språk och liksom i vissa situationer fungerar det jättebra, men generellt.. det ger lite sånt liksom.. ett dummare intryck.. om du inte kan.. om du inte kan använda språket bra, så ger det väl en lite sån.. jag tänker att det är en sån grej att det här liksom inte längre passar till någon i den här.. liksom i en viss ålder..

Stella: ja nå det är ju ett sånt liksom att liksom med allmänbildning att..

Adam: lite ja

Stella: och ett sånt tecken på vuxen ålder

Adam: eftersom jag inte vill att.. Stella: att man kan prata och använda språket mångsidigt

Å andra sidan anser grupp 3 också att kodväxling är ett naturligt drag och uttryck av tvåspråkighet, som kan användas t.ex. för att underlätta kommunikation och som stildrag. Joel upplever att för honom är kodväxling någonting som han ofta använder när han är lat, vilket förklarar den negativa inställningen till kodväxling – det är sällan lättjan upplevs som positiv.

I grupp 3 hamnade informanterna diskutera om reklamens påverkan på deras språkbruk. Informanterna ansåg att de finska orden kommer ofta före överallt. Detta orsakar att t.ex. när någon ny produkt lanseras, tillägnar de svenskspråkiga sig det finska lanseringsordet först. Informanterna bl.a. konstaterar att om och när de t.ex. diskuterar moderna telefoner med någon, känns det allra naturligast att använda ordet *kosketusnäyttö* för att syfta på

telefonens skärm. Ordet *pekskärm*, som används i samma betydelse i Sverige, känns helt främmande och ordet *touchscreen* känns som någonting mellan dessa två.

Den föregående observationen är intressant i den meningen att den hjälper att förstå varför kodväxling kan kännas så naturligt för tvåspråkiga – och ske så undermedvetet. I tabell 3 finns orsakerna till att informanterna ser kodväxling som positivt vs. negativt samlade.

Tabell 3. Informanternas syn på kodväxling.

Varför anses kodväxling vara <u>positivt</u> ?	Varför anses kodväxling vara <u>negativt</u> ?
<ul style="list-style-type: none"> -Berikar ens ordförråd (för alla språk har ord, som inte finns i andra språk) -vissa uttryck är lättare/naturligare att uttrycka med det andra språket -underlättar/försnabbar kommunikation -naturligt fenomen (när man är tvåspråkig och har två lika starka språk) -intressant och personligt fenomen, möjligen del av ens identitet. 	<ul style="list-style-type: none"> -Påverkar ens trovärdighet negativt -ger andra människor en ”felaktig” bild av att man inte kan använda språket mångsidigt eller att man inte är allmänbildad -kan betyda att man är ”halvspråkig” och inte behärskar båda språken tillräckligt bra -man känner sig dum och dålig när man behöver använda kodväxling (eftersom man inte kommer ihåg/vet ordet).

Kodväxling väcker både positiva och negativa känslor. I tabell 3 kan vi se att de negativa aspekterna som kopplas till kodväxling är mer sociologiska än lingvistiska, medan det är tvärtom med fördelarna. Var gränsen går angående om kodväxlingen anses vara positivt vs. negativt är ombytligt. Detta är förstaeligt av många skäl. Ett av dessa är att informanterna anser att vissa finska ord är så inlemmade i språket att de inte ens är medvetna om att de ord de använder ursprungligen är finska ord. Den andra orsaken är att då också andra tvåspråkiga i Helsingforsområdet kodväxlar mycket, blir man inte medveten om sina ”fel” på samma sätt som i någon annan miljö – blandspråket kan däremot kännas naturligt. I grupp 3 föreslogs det att gränsen mellan negativt och positivt språkbyte kunde vara att om man kan rätta sina ”språkfel” (kodväxlingar) när man vill, och när man kan kontrollera sitt språkbruk på basis av situationens förutsättningar, är det inget fel med att kodväxla och då kan fenomenet anses vara positivt.

Det finns många faktorer som påverkar hur kodväxling uppfattas av informanterna. En viktig delfaktor är motiven till kodväxlingen, den andra är att avgöra om kodväxling passar till situationen. Om motiven till kodväxling är t.ex. att man behöver fylla in luckor i språkkunnigheten, upplevs kodväxling oftast som negativ. Vad beträffar förhållandet mellan kodväxling och situationen, anses kodväxling inte som redan konstaterats vara passande för alla situationer.

När intervjumaterialet analyseras diskursivt (mer om diskursiv analys i 3.4.3), kan det noteras att vissa språkliga uttryck upprepas flera gånger i intervjuerna. I samband med kodväxling används uttryck som *tapa (vana)*, *identiteetti (identitet)*, *ärsyttää (irritera)*, *skarpata (skärpa sig)*, *puhdas kieli/ruotsi (rent språk/svenska)*, *tyhmä (dum)*, *sylllistyä (begå)* samt ”*kiva*” (*kul*) och ”*roskis*” (*skräpkorg/papperskorg/soptunna*). Jag anser att ordval och det hur man talar om fenomenet berättar mycket om hurdana tankar det finns om kodväxling. Nedanför finns exempel på varje uttryck i dess kontext.

a) Adam: och sen har det kanske bara blivit en vana så det liksom kanske är en del av identiteten eller jag vet inte men det bara går så

b) Johanna: kanske irriterar det dem att de hör eller förstår enbart ett ord därifrån men inte sen kontexten liksom..

c) Enni: sen om det liksom är någon inte-så-bekant, eller liksom helt främmande, så då skärper man sig liksom mer och försöker på riktigt hitta det.. det svenska ordet

d) Enni: jag tror att det är lite så att det.. att.. de flesta tänker att man borde tänka på att det är negativt, att det tas.. eftersom det är, det är förstås bättre att använda liksom rent språk.. men sen å andra sidan om man tänker på att.. vi är ju tvåspråkiga, vi har två språk som är lika starka (..) så jag tycker att det är ganska naturligt att..

e) Alina: (...) Sedan å andra sidan åldern när man tänker, liksom äldre människor, om de pratar svenska så de pratar ju ren svenska, att jag vet inte om det beror på det att förr var lite olik..

f) Stella: men ja faktiskt jag också tidigare, alltså när jag var i skolan pratade jag mycket mer sådant blandspråk.. sen numera är jag mycket mer liksom.. jag sträver efter.. eller alltså jag hatar sådant att folk blandar och jag tycker att det låter väldigt dumt, men ändå begår jag det själv även om liksom..

g) Elin: (..) just liksom de där ”roskis” och ”kiva” är såna ord att dem.. dem vill jag använda i min svenska.

Informanterna har olika slags minnen och upplevelser kring kodväxling, som förstås också påverkat deras uppfattning om ämnet. Adam (grupp 3), som konstaterar att han kodväxlar mycket med svenska men också med andra språk, tar upp en intressant fråga; Adam vill veta om man kan kodväxla inom ett och samma språk, vilket är ett diskuterat ämne också i litteraturen om kodväxling (se Lappalainen 2009).

(7) Utdrag ur intervju med grupp 3

Adam: men kan den där kodväxlingen liksom... jag ser det redan så att.. i olika kompis.. det troligen är samma för många andra också men i olika kompisgäng pratar man redan liksom t.ex. på svenska på ett mycket olikt sätt.. att.. om jag jämför jag har ett sånt kompisgäng från Borgå där jag är den enda som inte är från Borgå så då pratar jag på ett ganska likadant sätt som de där gör, men sen har jag..

Intervjuaren: på svenska eller?

Adam: ja... eller kanske finns det några finska ord där också ibland men alltså jag liksom.. inom ett språk kan jag byta så kallade koder

Intervjuaren: ja

Adam: (...) ska vi säga t.ex. att det finns fem olika kompisgäng så det kan finnas helt olika liksom "koder" i alla dem, även om det liksom ursprungligen ändå vore svenska.. att jag ser det liksom ganska starkt på det sättet att liksom..

Föregående utdrag visar vilken naturlig del av språkbruket kodväxling egentligen kan kännas som för tvåspråkiga. Att kodväxling mellan språk jämföras med alternering av olika talstilar inom ett och samma språk avslöjar mycket om hur tvåspråkiga kan uppleva kodväxling. Exemplet belyser också hur stor påverkan sällskapet och situationen har på språkbruket.

4.2 Omgivningens attityder till kodväxling

Resultaten visar att det finns många olika attityder till kodväxling i omgivningen: inställningen till kodväxling kan vara såväl positiv, negativ som neutral. Denna observation baserar sig på de kommentarer och det beteende som informanterna i denna undersökning rapporterat att ha stött på när de någon gång kodväxlat. De flesta informanterna konstaterar att de har upplevt att någon kommenterat deras språkbruk när de blandat svenska och finska. Oftast har dessa varit familjemedlemmar, pojk- eller flickvänner eller kompisar.

Medlemmarna i grupp 1 uppger att det är få som uttrycker sin åsikt om flickornas kodväxling. I stället har det rört sig om kommentarer om flickornas sätt att tala svenska, på ett mer korrekt sätt ("högsvenska"), och utan att det går att gissa att flickorna ursprungligen kommer från Tammerfors. Flickorna konstaterar att kodväxling väckt intresse och nyfikenhet speciellt bland enspråkiga kompisar.

(8) Utdrag ur intervju med grupp 1

Sanna: men alltså det finns inte.. de som har kommenterat när jag har blandat språk har enligt min åsikt, vissa finska kompisar, så de har mer bara förundrat sig över det eller på det viset undrat över det.. att jag inte märkt nånting att de skulle ha förhållit sig på något negativt sätt
Flickorna: mm

Sanna: de är bara liksom generellt att "liksom vad"

Alina: och sen skrattar de

Emmi: och sen att man kan byta så liksom snabbt och på sätt och vis att man kan uttala ord på ett nästan lika sätt så att man inte hör den svenska dialekten och så

Intervjuaren: men har det nånsin hänt att någon främling kommit och sagt nånting eller har ni hört några samtal liksom att någon skulle ha pratat..

Flickorna: nej..

(...)

Intervjuaren: men huvudsakligen har de sett det liksom som roligt?

Sanna: alltså mer varit liksom

Intervjuaren: eller som sådan positiv sak?

Sanna: alltså mer varit liksom på så sätt

Emmi: roade

Sanna: ..ja och intresserad av varför vi gör det

Utöver de positiva kommentarerna har kodväxling väckt också irritation. Orsaken till de mer negativa kommentarerna har oftast varit att andra kan ha svårigheter att hänga med när flickorna kodväxlar.

(9) Utdrag ur intervju med grupp 1

Alina: ..och att det låter dumt att de förstår vissa ord och sen ingenting

Sanna: ja, det kanske irriterar dem lite.. det märks om man pratar i telefon med någon och då om det är ett lite längre samtal, då förstår de en del men inte allt så då märker man det ibland liksom..

Emmi: jag vet att min pojkvän, han blir mycket irriterad över det att jag byter språk

Flickorna anger att de anser att kodväxling irriterar mer dem själva än andra, för flickorna brukar vara relativt hårda mot sig själva. Gruppen konstaterar att orsaken till varför många enspråkiga kan uppfatta kodväxling som positiv och beundransvärd är att andra inte vet

varför man kodväxlar. Utomstående människor kan uppfatta att tvåspråkiga kodväxlar automatiskt eftersom de är så skickliga i båda språken, även om anledningen till kodväxling inte alltid är den, utan t.ex. att man inte är förmögen att komma på ordet.

Allmänt kan man konstatera att den feedback på kodväxling som informanterna i olika grupper fått varierar mycket beroende på individen. Attityder till kodväxling inom familjer är splittrade och reaktioner är allt från förfäran till skratt. Alla informanterna verkar ha en tydlig bild av de språkliga ideologier som deras föräldrar har; föräldrarna har klargjort sin inställning till kodväxling relativt öppet.

I vissa familjer finns det mer tydlig syn på att man inte ska blanda språk, som kommer fram bl.a. i form av kontinuerliga rättelser. T.ex. Sanna och Alina i grupp 1 har upplevelser om att deras faddrar ofta kommenterat deras språkbruk och uppmanat dem till att undvika kodväxling. Också många andra gruppmedlemmar har upplevelser om att antingen mamma, pappa eller far- och morförälder anmärkt, rättat eller förebrått, när informanterna blandat svenska och finska. Oftast är det antingen mamma eller pappa som förhållit sig mer strängt till språkblandning medan den andra föräldern vanligen tagit en mer neutral ställning.

Att föräldrarna fäster stor uppmärksamhet på kodväxlingar beror antagligen på att de anses fostra och lära sina barn tillsammans med skolan. I vissa familjer förhåller sig föräldrar och andra familjemedlemmar antingen relativt neutralt till kodväxling eller har inte kommenterat det. Detta kan bero bl.a. på att familjemedlemmar upplever att deras barn kodväxlar bara sporadiskt och därför inte anser det motiverat att kommentera språkbruket hos barnet. Det är också möjligt att familjen vill ge barnet möjlighet att göra sina egna språkval.

De flesta informanter konstaterar att de inte fått några kommentarer från främmande människor utan de som kommenterat deras kodväxling har varit som sagt antingen familjemedlemmar eller kompisar. Två informanter i grupp 2, Johanna och Elin, konstaterar dock att de fått kommentarer också från utomstående äldre människor om sin kodväxling (se exempel 10).

(10) Utdrag ur intervju med grupp 2

Johanna: och sen ibland när man pratat i bussen så då har några äldre personer sagt att ”prata ordentligt”

Elin: ja.. det där har hänt också för mig ibland

Saari (2003: 295) påpekar att detta inte är en ny företeelse, utan ungdomarnas språkbruk och beteende har i alla tider väckt kritik hos de äldre. Också Gardner-Chloros (2007: 481) rapporterar om de normativa attityder som den äldre generationen har upptäckts ha mot yngres språkbruk. Ofta handlar de negativa attityderna hos äldre om att de anser att yngre inte behärskar det traditionella ”ursprungliga” språket tillräckligt bra (Gardner-Chloros 2007: 481). Johanna har roliga minnen av hennes farmors beteende när Johanna fortfarande var liten.

(11) Utdrag ur intervju med grupp 2

Johanna: åtminstone min farmor försökte lära mig som liten... hon var liksom att jag måste läsa ordbok att jag lär mig alla svenska ord, att jag inte, att jag inte behöver blanda..

Medlemmarna i grupp 2 konstaterar att de fått feedback på kodväxling snarast från de egna föräldrarna och från äldre personer. De berättar att attityderna mot kodväxling snarast varit negativa men att vissa också sett kodväxling som en rolig sak. Enligt Johanna har kommentarerna handlat om att kodväxling låter hemskt och att man inte borde kodväxla. Johanna konstaterar att finnar brukar inte kommentera kodväxling mycket men vissa kommentarer har hon dock fått (se exempel 12).

(12) Utdrag ur intervju med grupp 2

Johanna: alltså finländare inte.. eller alltså finnar kommenterar inte så mycket tycker jag.. eller några har sagt till mig att.. att ”svenskan låter alldeles hemska i Finland, att alltså ”att eftersom alla bara blandar språket hela tiden” att det låter alldeles hemska

Elin: och vissa för sin del är bara liksom att ”även jag förstod några ord från där mellan eller..

Johanna: ja

Elin: eller så att Niklas: mm

Johanna: De tycker att det är roligt ja..

Också i grupp 3 har kommentarerna kring kodväxling kommit från den närmaste kretsen. Stella konstaterar att hon inte kommer ihåg att främmande någonsin direkt kommenterat hennes kodväxling, men att hon är av den uppfattningen att finnar anser att kodväxling är

mycket irriterande. Adam har dock upplevelser av direkt kommentering av hans språkbruk. När jag frågar grupp 3 direkt om de någonsin fått några kommentarer då de kodväxlat, uttrycker de sig på följande sätt:

(13) Utdrag ur intervju med grupp 3

Joel: nå det har man inte.. fått några kommentarer.. eller åtminstone kommer jag inte ihåg

Intervjuaren: ja

Adam: alltså från finskspråkiga till exempel att om man pratar..

Intervjuaren: till exempel ja.. eller även från familjen liksom att

Adam: nå alltså vi säger så här att vid grillkän på fredag eller lördag kan man få..

Intervjuaren: alltså en typisk grej

Adam: även i Åbo har man sagt.. att satan här pratar man finska.. jag säger att du pratar finska, jag pratar vad jag vill.. eller att du pratar vad du kan, jag pratar vad jag vill.. det är vanligtvis det.. mitt svar på det.

Antonia: det där är intressant eftersom

Joel: men det har knapp... knappast med det göra att du byter kod där.. utan att du kanske har pratat svenska

Adam: jag har med kompisar liksom.. ja.. blandspråk

Joel: ja

*Adam: men det är.. svårt att säga.. visst kan det vara att man inte kommer ihåg i hurdan kon-
dition man varit att*

I denna grupp kom det fram tankar om att de flesta människor antagligen tänker på att man borde tänka att kodväxling är negativt och att den allmänna uppfattningen är att man ska tala ett språk åt gången. På basis av detta kan konstateras att informanterna är medvetna om de negativa attityderna kring kodväxling. Förhållningen till tvåspråkighet och kodväxling verkar vara lite paradoxal i det finska samhället: särskilt i grupp 3 har vissa informanter fått mycket beundran för att de är tvåspråkiga, kan två språk och kan byta ett språk till ett annat så flytande. Däremot verkar kodväxling, där dessa två språk används parallellt, väcka negativa konnotationer. Gemensamt för alla intervjugrupper är att ingen av dem upplevt att någon någonsin hade uppmuntrat dem att kodväxla eller blanda språk under deras liv.

Kodväxling har t.ex. inte utnyttjats i skolan som hjälpmedel, utan däremot har den setts som en disprefererad handling och försökts rensas ut. T.ex. Johanna berättar att hon fått en påminnelse i skolan alltid när hon kodväxlat – också de andra informanterna berättar att de påmints om oönskad språkalternering. Även om ingen av undersökningens informanter någonsin upplevt att någon direkt uppmuntrat dem till kodväxling, kom det fram

i grupp 1 och 3 att uppmuntran till kodväxling också kan vara indirekt, vilket orsakar att uppmuntran inte är lika märkbart. Uppmuntran verkar vara indirekt bl.a. i vissa kompiskäng, där kodväxling är en norm.

4.3 Omgivningens inverkan på tvåspråkigas språkbruk

Vid sidan av vissa delfaktorer har omgivningen en märkbar inverkan på tvåspråkigas språkbruk. Om ens samtalspartner är tvåspråkig, byter man kod lättare, för man vet att den andra kommer också att kunna förstå båda språken (koder). Å andra sidan om situationen inte anses som lämplig för kodväxling, försöker man undvika att kodväxla. Med enspråkiga försöker informanterna vanligtvis undvika kodväxling, vilket redan ensam bevisar att omgivningen och sällskapet spelar stor roll i språkiga frågor. Att kodväxling undviks i viss mån med enspråkiga beror enligt informanterna på att de på någon nivå är medvetna om att finnar inte kan svenska.

Flickorna i grupp 1 förstår varför kodväxling kan irritera många – att de själva inte skulle förstå vad andra säger skulle vara mycket irriterande. Alina och Emmi konstaterar dock att de inte bryr sig om andras åsikter när det gäller kodväxling, utan deras egna tankar kring kodväxling påverkar mer än andras.

(14) Utdrag ur intervju med grupp 1

Intervjuaren: exakt.. Har det vad andra tänker om kodväxling, så har det påverkat hur ni själva använder språk? Eller att ni inte försöker eller försöker blanda dem?

Emmi: åtminstone för mig har det inte påverkat på något sätt

Alina: ja jag vet inte.. det kanske inte är andras åsikter utan i en själv just det att.. eftersom jag också tycker att det är liksom en brist just i detta att...

(...)

Intervjuaren: men ni kommer inte att tänka på gatan att ”jag kan inte blanda dem...?”

Flickorna: neeeej...

Sanna: det är ändå så många andra tvåspråkiga som också gör det

Flickorna: mmm Intervjuaren: verkligen

Sanna: att det inte påverkar på det sättet liksom

Intervjuaren: är ni era värsta kritiker?

Sanna: är det inte så som det allti är (flickorna skrattar)

Sanna: Åtminstone tror jag att det irriterar mig mer än andra

Flickorna: mm.

Samtliga flickor konstaterar att de talar hur de vill när de är ute på stan, eftersom ”också så många andra tvåspråkiga gör det”, dvs. blandar språk, vilket alltså ses som en förmildrande omständighet. Sanna däremot medger att hon ofta tänker på att inte skulle blanda språk och medvetet försöker undvika att göra det. Det finns situationer där flickorna inte märker att de kodväxlar. Detta kan hända bl.a. med kompisar, som är vana vid att det är en del av flickornas språkbruk och därför inte anmärker om saken – eller kanske inte ens märker det. När och om flickorna själv ibland märker att de kodväxlar, kan de bli lite förvirrade över att de själv inte märkt språkbytet.

Medlemmarna i grupp 2 konstaterar att de inte tänker för mycket vad andra har för åsikt gällande kodväxling, men att situationen, den egna attityden samt tolkningen om situationens förutsättningar och dess språkliga krav ibland driver på att undvika kodväxling. Informanterna konstaterar att det finns situationer där de upplever att det skulle kännas snöpligt att kodväxla som t.ex. på jobbet och därför undviker gruppmedlemmarna att göra så. Även om det verkar vara ens egna känslor som avgör om man ”beslutar” att kodväxla eller inte, vill man ändå behålla sin trovärdighet i andras ögon, vilket berättar om omgivningens påverkan till språkbruket.

I förra avsnittet konstaterades det att Johanna och Elin är de enda som fått direkt negativ kommentering på sitt språkbruk från främmande ”i dagsljuset” – ändå hör dessa flickor till den gruppen, där kodväxling upplevs som mest positiv. Johanna och Elin medger att de är mer försiktiga med vissa människor som de vet att inte förhåller sig positivt till kodväxling. T.ex. Johanna konstaterar att hon försöker undvika kodväxling med sin farmor, som tidigare kommenterat Johannas blandspråk. Elin anger att hon utesluter att kodväxla i visst sällskap, där kodväxling väcker negativa tankar – hon säger att hon inte blandar språk eftersom det inte är ett problem för henne att prata ett språk åt gången. Elin påpekar dock att hon också vanligtvis brukar tala mer försiktigt t.ex. med sina far- och morföräldrar än med sina kompisar, som kan förklara det, varför man kodväxlar mindre med äldre människor. Att man talar olikt med äldre människor kommer upp också i diskussionen med grupp 3.

För de flesta i grupp 3 verkar det vara mer den generella åsikten som påverkar språkbruket än enstaka åsikter. Enni medger att hon på någon nivå är medveten om den generella åsikten att man hellre ska tala ett språk åt gången.

(15) Utdrag ur intervju med grupp 3

Stella: jag tror nog att den generella uppfatt... eller att den liksom generella åsikten har på ett sätt påverkat att.. att på ett sätt att.. man borde prata någotdera av språken

Joel däremot konstaterar att hans mamma och hennes negativa åsikter gällande kodväxling direkt påverkat hans språkbruk.

(16) Utdrag ur intervju med grupp 3

Joel: åtminstone för mig har det påverkat så, att när jag pratar med min mamma så då blandar jag inte.. men sen om jag pratar.. eller när jag pratar med kompisarna så då kan jag blanda.. så då har det ju alldeles tydligt påverkat det.

Jag tolkar att detta är Joels sätt att visa respekt för sin mamma. Informanterna konstaterar att när de varit yngre, har de ansett att kodväxling mellan svenska och finska varit häftigt – varför de också kodväxlat mer som ungdomar. Kodväxling har hört till informanternas språkbruk tidigare och den hör dit fortfarande. Särskilt i informella situationer som med kompisar används kodväxling i stilistiskt bruk samt för att komplettera språkliga luckor. Även om informanterna i grupp 3 är medvetna om omgivningens inställning till kodväxling, påverkar den inte vanligtvis direkt deras språkbruk. Skolans och närmaste kretsens inställning till kodväxling har dock satt sina spår i informanterna, vilket är ganska väntat.

Svaret på frågan om omgivningen påverkar tvåspråkigas kodväxlande kan se mycket olikt ut beroende på hur vi uppfattar begreppet ”omgivning”. En viss situation är inte samma som omgivningen, men vi måste ta i beaktande att människor är de som ställer krav på situationen, och på detta sätt kan omgivningen också tolkas att innehålla situationen. I denna undersökning betonade informanterna att situationen ofta avgör om de ”beslutar” eller är tvungna kodväxla eller inte. Det är dock inte enbart själva situationen som påverkar dem utan också samtalspartnern, omgivningens och ens egna tankar och vissa andra faktorer, som redogörs för i följande avsnitt. Härigenom ser det ut som att det finns olika nivåer som påverkar tvåspråkigas kodväxlande (se figur 3). På mikronivån skulle det finnas individens egna subjektiva upplevelser om kodväxling, i mitten omgivningens (snarast andra människors) direkta och indirekta attityder mot kodväxling och på makronivån samhällets indirekta och direkta uppfattningar. Med samhället menar jag i detta sammanhang skolan och andra institutioner.

Figur 3. Nivåerna som påverkar tvåspråkigas kodväxlande och språkbruk.

När man analyserar undersökningens resultat dialogiskt kan det konstateras att omgivningens attityder har i viss utsträckning överförts till informanterna (se avsnitt 3.4.3). Dock har många informanter tydligt utformat sin egen inställning till kodväxling, som blir synlig i utdrag ur intervjuerna. Omgivningens attityder har gjort informanterna mer medvetna om den generella åsikten om kodväxling, men den syns ändå inte i vardagen där kodväxling med särskilt tvåspråkiga kompisar är mycket vanlig.

Informanterna har lärt sig attityderna till kodväxling delvis genom observationsinlärning och delvis genom instrumentell inlärning (se avsnitt 2.5). De inlärdade attityderna har varit både positiva och negativa. I skolan och hemma har attityderna till kodväxling bl.a. inlärts genom att man kodväxlat och märkt att man blivit rättad, som varit ett tecken på att kodväxling uppfattats som negativ (instrumentell inlärning). När informanterna däremot märkt att också andra tvåspråkiga i Helsingfors kodväxlar, har de tillägnat sig den positiva attityden om att det inte är något fel med att kodväxla (observationsinlärning).

5 DISKUSSION OM RESULTATEN

I detta avsnitt analyseras undersökningens resultat och diskuteras hur de svarar på forskningsfrågorna. Därtill diskuteras undersökningens genomförande och tillförlitlighet. Resultaten visar att tvåspråkiga i själva verket kan förhålla sig lika negativt till kodväxling som enspråkiga och kan också bli irriterade över det egna kodväxlandet. Orsaken till detta är ofta att tvåspråkiga upplever att kodväxling visar brister på deras språkkunskaper.

Vad kombinerar tvåspråkiga och enspråkiga i det negativa tankesättet? Auer & Wei (2007: 3) anger att de problem som flerspråkighet anses ha, emanerar från de krav och syn på enspråkighet som särskilt de europeiska staterna har. Ingen förebrådde Martin Luther och hans kollegor när de blandade tyska och latin i middagsbordet. Blandspråk ses inte heller som ett problem med eliten i Kenya, där swahili och engelska blandas i alldagliga diskussioner. Detta beror på att tanken om ”ett rent språk” som är uppskattad och som har värde i sig inte fanns på Luthers tid under 1500-talet och inte heller finns i språkideologin i de största delarna av Afrika – för dessa eliter är det språkblandning som har prestige. (Auer & Wei 2007: 3) Däremot kan språkblandning anses sakna prestige i det finska samhället.

Även om rent språk inte varit ideologin i alla tider, framhäver Auer & Wei (2007: 3) att språklig purism är ett starkt verktyg som har en stark ställning i samhällliga debatter. Att man borde tala rent språk är en ideologi i Finland – någonting som också informanterna känner till. För tvåspråkiga har skolan vid sidan av familjen varit den viktigaste och första förmedlaren av denna ideologi. Skolans roll har varit att lära elever att behärska båda språken bra och separat, vilket syns genom att informanterna ofta blivit rättade eller även prickade när de kodväxlat i skolmiljön. Höckerstedt (2010: 12) konstaterar följande: ”Åtminstone i klassrummet gäller svenskan ovillkorligt”. Detta stämmer överens med informanternas utsagor i denna undersökning. Enspråkighet har varit en norm i den svenska skolan och svenskan det språk som haft legitimitet i skolan.

Ritchie & Bhatia (2004: 349) anger att två betydande drag som karakteriserar kodväxling och kodblandning är kreativitet och komplexitet. På basis av detta kunde man enligt Ritchie & Bhatia (2004: 349) tänka sig att dessa två kommunikationssätt vore högt uppskattade av andra i samhället, men ironiskt nog verkar detta inte vara fallet. I stället anses

tvåspråkiga ha ”trouble expressing themselves in either language because of (1) their asymmetrical language proficiency or language deficiency and/or (2) their memory recall limitations” (Ritchie & Bhatia 2004: 349). Edwards (2004: 19) anger att också tvåspråkiga själva brukar beskriva deras eget språkbruk i kodväxlingssituationer med negativa beskrivningar som ”pinsam”, ”oren” och ”lat”, som också informanterna i denna undersökning uttryckt.

På basis av intervjuerna kan man konstatera att alla informanterna verkar vara medvetna om den samhälleliga enspråkighetsnormen. Intressant är dock att även om de flesta informanter också själva konstaterar att det är bättre att tala ett språk åt gången, medger de dock att kodväxling är en del av deras språkbruk. Vad kan denna inkonsekvens bero på? Det finns bevis på att det kan finnas en konflikt mellan ens medvetna och undermedvetna attityder till kodväxling. Ritchie & Bhatia (2004: 350) har upptäckt en sådan konflikt med talare av hindi-engelska. Dessa tvåspråkiga människor uttrycker sig inte ha några positiva attityder till kodväxling, utan de har konstaterat och lovat att försöka undvika att kodväxla – trots detta, brukar dessa tvåspråkiga hindi-engelska talare gå tillbaka till ”utgångspunkten” och använda kodväxling i deras kommunikation (Ritchie & Bhatia 2004: 350-351).

Ritchie & Bhatia (2004: 351) menar, att dessa talare måste på en undermedveten nivå uppleva att kodväxling är lämpad för deras kommunikativa behov, för annars skulle de undvika att kodväxla. Man kan spekulera om detta är fallet också med medlemmar i grupp 1 och 3 som kanske upplever att de behöver finskan av kommunikativa skäl. Även om jag inte i denna avhandling undersökt informanternas språkanvändning i praktiken, är det dock viktigt att ta hänsyn till att det föregående kunde förklara inkonsekvensen mellan informanternas språkattityder och språkbruk. Enligt Lanza (2007: 51) manifesterar språkideologier sig när man använder språk i praktiken. Hur man talar och hurdana språkval man gör avslöjar hurdana språkideologier man har (Lanza 2007: 51). Informanternas språkval tyder på att deras språkideologi innehåller två språk och flerspråkighet.

Bailey (2007: 342) anger att flerspråkiga har ett mer omfattande antal av sociala kategorier som kan uttryckas genom tal och användning av den språkliga repertoaren. Bailey (2007: 357) uppger att genom det funktionella perspektivet av identitet och dess bearbetning är det flerspråkiga sättet att tala dock bara ett sätt bland andra att positionera sig själv och andra. Detta kunde också förklara varför kodväxling används så ofta i samtal – även

om informanterna mindre ofta medvetet tänker på kodväxling och dess funktioner, är kodväxling ett sätt att positionera sig själv och bearbeta identiteten i sociala sammanhang.

Ett av undersökningens resultat är att medlemmarna i grupp 2 förhåller sig mer positivt till kodväxling än de två andra grupperna. Hos denna grupp verkar också det konativa inslaget vara i balans med den kognitiva och affektiva komponenten, dvs. informanternas beteende verkar vara i enlighet med deras föreställningar och känslor (se avsnitt 2.5). I andra grupper (1 och 3) finns det obalans mellan de olika attitydkomponenterna. Informanterna i dessa grupper har för det mesta en negativ inställning till kodväxling men ändå använder de kodväxling i sitt tal.

Orsaker till att just denna grupp förhåller sig mest positivt till kodväxling kan man leta efter från olika håll. En förklarande faktor kunde på basis av diskussionen med grupp 2 vara att informanterna i denna grupp upplever att de kan kontrollera sitt språkbruk bättre när de kodväxlar jämfört med medlemmarna i de andra grupperna. Kontroll ger positiva känslor som speglas till hur de uppfattar fenomenet kodväxling. Att man kan kontrollera språkbyten betyder också att när informanterna byter koder, görs detta oftast medvetet. Kodväxling verkar vara för det mesta ett medvetet val för informanter i grupp 2: finska ord och uttryck används genomtänkt och bl.a. som stilmedel. Saari (2005: 16) konstaterar att nutidens ungdomar är medvetna om att de kodväxlar och att användningen av finska är ett stildrag, som används i vissa situationer. Denna grupp verkar också vara mer du med att kodväxling är en del av deras språkbruk än andra grupper.

Det är svårt att få en tydlig bild av hur mycket omgivningen påverkar informanternas kodväxling. Detta beror på att det sällan bara är en faktor som påverkar hur man använder språk utan ofta finns det flera orsaker till kodväxling. Dessutom kan omgivningens påverkan vara medvetet och omedvetet – precis som kodväxling. Laurén (1991: 38) konstaterar: "(...) utomspråkliga orsaker som leder till kodväxling kan vara ämne, den kod som används, situation och samtalspartner eller mer personliga orsaker som känslomässig bindning, social anpassning, intellektuell nyansering o.s.v. Dessa orsaker sammanhänger igen med samhällliga faktorer som antalet tvåspråkiga i ett samhälle, språkens status etc."

Flera av föregående orsaker som Laurén (1991) nämner kommer ju fram i intervjuerna. Problemet blir att tvåspråkiga inte vanligtvis är vana vid att klassificera orsaker bakom de egna språkvalen – för att inte tala om enstaka ordval. Eftersom man i denna undersökning försöker bilda en uppfattning om omgivningens inverkan på tvåspråkigas kodväxling utgående från informanternas svar och berättelser, blir resultatet lite annorlunda än den antagligen blivit om man också skulle ha undersökt omgivningens påverkan i praktiken.

Att vissa informanter har svårigheter att redogöra för hur mycket omgivningen påverkar deras språkbruk är dock ingenting överraskande, eftersom detta beror på ett faktum som många forskare (t.ex. Saari 2003) åberopat: att kodväxling är en naturlig del av tvåspråkighet. Detta orsakar att tvåspråkiga inte resonerar kring det egna språkbruket utan vissa ord och uttryck från det andra språket förekommer ”automatiskt” eftersom det känns så naturligt att använda dem. Saari (2003: 295) uppger att om man har tillgång till två språk är det naturligt att utnyttja dem båda. Kodväxling kan vara så automatiserad att man inte ens märker språkbytet, vilket gör det omöjligt att bedöma hur mycket omgivningen påverkar ens språkbruk.

Eftersom omgivningen och individen är i kontinuerlig interaktion med varandra, är det dock klart att omgivningen har påverkan på individen – och också omvänt. När omgivningen påverkar tvåspråkiga är dess påverkan dock inte alltid negativ. Positiva kommentarer från omgivningen kan hjälpa till att uppskatta ens egna språkkunskaper. Dessutom kan andra tvåspråkigas kodväxlande uppfattas som uppmuntrande och avlastande. Informanterna är vana vid att speciellt i Helsingforsområdet byter också andra kod, vilket gör det mer godtagbart att också själv göra det. Detta kan inses som indirekt uppmuntran till kodväxling.

Resultaten visar att kodväxling inte är ett sätt att uttrycka sig med alla. Med kodväxling har man möjlighet att visa samhörighet och att man är på samma nivå med den andra – ofta är det också frågan om att man ackommoderar sitt tal efter andras. Börestam & Huss (2001: 74) uppger att på samma sätt som enspråkiga kan stilistiskt variera sitt tal (jämför t.ex. orden *kille* och *yngling*) inom ett och samma språk, har tvåspråkiga möjlighet till stilistisk variation mellan två olika språk – och på detta sätt ännu fler alternativ att bifoga

väsentlig information ”mellan raderna”. Höckerstedt (2010: 13) konstaterar att finlandssvenskar i Helsingfors vet när de kan eller ska tala svenska och vilken effekt det kommer att ha. Detta syftar på att finlandssvenskar är relativt medvetna om det egna språkbruket och sitt kodväxlande, vilket stämmer överens också med informanterna i denna undersökning. Resultatet ger också stöd åt teorin att kodväxling är en medveten handling (se avsnitt 2.1).

Många av de negativa kommentarer som berört tvåspråkigas kodväxling har kommit från äldre människor – obekanta åldringar, egna far- och morföräldrar samt egna föräldrar. Detta är intressant eftersom samtidigt som äldre människor kritiserar ungdomarnas språkbruk, finns det bevis på att också äldre människor använder många liknande inslag i deras språk som yngre gör. Saari (2003: 295) hänvisar till sin tidigare undersökning (Saari 1989), där det framgår att användningen av de finska orden inte enbart är en del av ungdomsspråket, utan det är relativt vanligt också hos vuxna.

Skillnaden i de finska inslagen mellan vuxna och ungdomar verkar enligt Saari (2003:295) vara att de ord och uttryck som används är olika. Enligt Saari (1989, refererad i Saari 2003: 295) brukar ungdomar använda mer värderande uttryck som t.ex. *jännä* (’spännande’), medan hos vuxna är det vanligt med uttryck som *etusetelit* (’förmånsedlarna’). Att negativa kommentarer oftast kommer från äldre människor och inte från kompisar beror antagligen på att kompisar inte har någon uppfostrande uppgift som äldre ofta anser sig ha.

Också Norrby (1997) har undersökt talat språk hos ungdomar och vuxna och upptäckt att många av de språkliga drag som anses vara typiska speciellt för ungdomar, förekommer också i vuxnas språkbruk (Norrby 1997, refererad i Saari 2006: 21-22, 2003: 295). Norrby (1997) har fokuserat på fenomen som anföringsteknik, ljudord och turlängd. Enligt Norrby (1997, refererad i Saari 2006: 21-22) förekommer drag från ungdomsspråk rikligt hos äldre talare, särskilt när de diskuterar med en redan på förhand bekant grupp. En av informanterna i grupp 2, Elin, berättar att hennes mamma, som gått skolan på ryska, konstaterat att alltid då hon träffar vissa gamla klasskompisar, brukar hon tala ryska-finska blandspråk – någonting som hon aldrig vanligtvis skulle göra. Norrby (1997, refererad i Saari 2006: 22) påpekar att kontext har en större inverkan på språkbruk än åldern.

Resultaten visar att obekanta personers åsikter inte alltid har påverkan till hur informanterna tänker om kodväxling. Detta kommer fram hos grupp 2, som var den enda gruppen utöver Adam i grupp 3 som hade upplevt direkt kommentering i anslutning till deras kodväxling, men ändå den enda gruppen som ser kodväxling för det mesta som ett positivt fenomen. Viktigare än andras tankar verkar vara det egna motivet till varför man kodväxlar – det påverkar hur man förhåller sig till fenomenet kodväxling.

Saari (2006: 1, 20) har i sin undersökning undersökt sju lite under 20-åriga helsingforsungdomars kodväxlingar och noterat att ungdomar använder vissa ord och ordförråd alltid på finska; t.ex. ordförråd som har med formel 1 att göra är huvudsakligen på finska. Resultaten är delvis samma som i denna undersökning: informanterna i grupp 3 konstaterar att t.ex. reklam påverkat dem så att de använder vissa ord som t.ex. ordet *pekskärm* alltid på finska. Saari (2006: 19) misstänker att användning av formelordförråd beror på det att man år 1999 kunnat följa formelkörning på TV enbart på finska, när undersökningens diskussioner har spelats in. Den finska terminologin används mycket i vissa delområden i Finland (som i reklam) och härigenom är det inte överraskande att finska ord förirrar sig i tvåspråkigas svenska.

Resultaten visar att kodväxling är något som kan irritera många. I Oyarzos (2011: 18) undersökning hade några informanter en teori om att omgivningens negativa attityder kan bero på att människor kan känna sig osäkra om de inte förstår vad som sägs. ”Det man inte förstår kan man inte hantera, och kan upplevas som ett hot” (Oyarzo 2011: 18). Jag anser att det finns mycket sanning i detta. Åtminstone informanterna i Gumpos (2012: 18) undersökning upplevde att när de kodväxlar, resulterar det ”i makt över omgivningen”. Språket är makt också i Finland, där man fortfarande som tvåspråkig har bättre möjligheter att t.ex. få jobb inom vissa områden. Haglund (2004: 359) påpekar att den språkliga mångfalden kan upplevas som hot i det homogena samhället. Kodväxling är ett synligt märke av denna mångfald. En möjlig förklaring till irritation hos omgivningen kunde också vara att enspråkiga upplever att kodväxling används för att exkludera andra och kan på detta sätt upplevas som hot.

Hurdana konsekvenser kodväxling kommer att ha för svenskan är en motiverad fråga att behandla här. Informanterna tror inte på att enbart kodväxlingar kan leda till att språkbytet till finska skulle ske. Däremot är de medvetna om de förändringar som finskan redan lett till i svenskan: i grupp 2 tas bl.a. finlandismer upp som exempel. Det är viktigt att uppmärksamma att också svenskan har inverkan på finskan på olika nivåer. Exempel på detta kan vi hitta i grupp 3 där vissa medlemmar uppger att använda vissa finska ord med svenska ändelser som t.ex. ordet ”kivogare”. Det kan dock konstateras att finskan kommer att ha mer påverkan på svenskan på samhällsnivå i Finland medan svenskans påverkan antagligen kvarstår på individnivån.

Gardner-Chloros (2007: 481) tar upp en intressant synpunkt: vore det möjligt att bevara språk bättre, om vi skulle liberalisera våra attityder och låta människor tala så ofullkomligt som de talar – även om det skulle innehålla bl.a. kodväxling. Gardner-Chloros (2007: 481) konstaterar dock att det finns tvivel över om detta skulle fungera i verkligheten. Jag anser också att detta skulle vara en långsökt lösning.

6 SAMMANFATTNING OCH AVSLUTANDE DISKUSSION

Syftet med denna pro gradu-avhandling har varit att undersöka hurdana attityder till kodväxling det finns i det finska samhället. Genom gruppintervjuer med tio finlandssvenska unga vuxna har jag försökt att ta reda på hurdana tankar dessa informanter har kring kodväxling, och å andra sidan hurdan bild de fått om omgivningens inställning till kodväxling. Dessutom har det varit av intresse att reda ut om och hur omgivningens inställning till kodväxling påverkat tvåspråkigas kodväxlande.

Resultaten visar att kodväxling upplevs både som resurs och brist – tolkningen om vilkendera den är beror i hög grad på situationen där man kodväxlar samt orsaken bakom språkbytet. I denna undersökning upplever tvåspråkiga kodväxling som negativ eftersom det kan kännas som att man inte kan båda språken tillräckligt bra. Dessutom anser informanterna att kodväxling ibland kan ge andra människor en bild av att man inte kan använda språket mångsidigt och att man inte är allmänbildad. Kodväxling kan sålunda påverka ens trovärdighet på ett negativt sätt, vilket förorsakar att den som kodväxlar känner sig dålig och dum. Det är beaktansvärt att inse att tolkningen om kodväxling är positivt eller negativt ofta görs i sociala sammanhang.

Även om kodväxling lätt kombineras med negativa saker, anses kodväxling dock som ett medel för att underlätta och försnabba kommunikation. De flesta informanterna anser att kodväxling berikar ens kommunikation och är en bra förmåga att ha. Bailey (2007: 342) påpekar att flerspråkiga har mer språkliga och sociala resurser än enspråkiga – kodväxling kan anses som en av dessa språkliga resurser. Som tvåspråkig har man förutom fördel att kunna utnyttja element från två språk, men också bättre möjligheter att positionera sig själv och andra till olika kulturer än enspråkiga (Bailey 2007: 342).

Andra positiva saker som blev nämnda i intervjuerna är att kodväxling är intressant som fenomen och personligt på individnivån. Vissa informanter uppgav också att kodväxling kan vara en del av ens identitet. Även om kodväxling ses som en naturlig del av tvåspråkighet särskilt i Helsingfors, anser informanterna inte att den passar i alla situationer. I officiella situationer försöker man undvika att kodväxla – på detta sätt behåller man sin

trovärdighet och hyser respekt för dem som inte kan språket. Man gör detta också eftersom man kan – man är inte avhängig av det andra språket.

Omgivningens inställning till informanternas kodväxlande har varit allt från skratt till negativa kommentarer och provokationer. Språkideologier och attityder till svenskan kan vara mycket inrotade och kan komma till uttryck när tvåspråkiga kodväxlar. Adam (intervjugrupp 3) konstaterar följande: ”Nå alltså vi säger så här att vid grillkön på fredag eller lördag kan man få.. (...) även i Åbo har man sagt.. att satan här pratar man finska.. jag säger att du pratar finska, jag pratar vad jag vill.. eller att du pratar vad du kan, jag pratar vad jag vill.. det är vanligtvis det.. mitt svar på det”. Man kan fråga sig om attityder till kodväxling ens kan skiljas från attityder till svenskan.

Hur andras attityder påverkar ens tankar och beteende beror på individen själv. Hur stort värde ger man till omgivningens åsikter och tankar i förhållande till sina egna och hur man når balans mellan sig själv och andra är avgörande frågor. Informanterna anger att de kan undvika att kodväxla i visst sällskap, om de t.ex. vet att den andra blir irriterad över att man kodväxlar. Ännu större påverkan har dock deras egna tankar om ifall kodväxling passar i situationen och hurdana konsekvenser den har i situationen.

Att det är så svårt att avgöra hur mycket omgivningen påverkar tvåspråkigas språkbruk beror på att det hela tiden finns tre olika nivåer som påverkar hur man använder språk: ens egna upplevelser och attityder, omgivningens direkta och indirekta attityder mot kodväxling samt samhällets indirekta och direkta uppfattningar. Nivåerna är sammanslingrade med varandra, även om kontroll över språkbruket mellan de olika delarna varierar.

Jag upplever att tio informanter har räckt till för att kunna svara på forskningsfrågorna. Att ta med fler informanter skulle ha orsakat att materialet blivit för stort för en magisteravhandling. Jag är medveten om att det inte går att göra några större generaliseringar på basis av resultaten – å andra sidan är detta inte heller meningen med undersökningen. Kalaja m.fl. (2011: 20) anger att i kvalitativ undersökning är syftet inte att kunna göra generaliseringar, utan att sträva efter att förstå fenomenet genom och med hjälp av ifrågavarande material. Från denna synvinkel har undersökningens mål definitivt nåtts.

Det borde noteras att kvalitativa undersökningar är nästan utan undantag kontextbundna, vilket betyder att generalisering inte ens är som mål (Kalaja m.fl. 2011: 22) – och inte heller möjligt. Kalaja m.fl. (2011: 22) konstaterar att reliabilitetens och validitetens användning som mätare har även ifrågasatts i viss mån. Kalaja m.fl. (2011: 22) föreslår att man hellre i samband med kvalitativa undersökningar ska tala om undersökningens trovärdighet, där uppmärksamheten riktas mot undersökningens grundliga utförande. Trovärdigheten har jag försökt framföra bl.a. genom flera exempel från intervjumaterialet.

Vad beträffar förverkligandet av undersökningen, anser jag att metodvalet i denna undersökning varit lyckad. Wallén (1993: 19) framhäver att det inte finns metoder som fullkomligt kan garantera tillförlitliga resultat. ”Fel kan uppstå men inverkan av olika felkällor måste bedömas och möjligt undvikas” (Wallén 1993: 19). Enligt Dufva (2011: 135) handlar det bl.a. om att forskaren ska välja en sådan typ av intervju, som bäst fungerar med ens syfte, undersökningens tema, målgruppens ålder och sammansättning. Jag upplever att förutnämnda faktorer tagits i hänsyn både i planeringsfasen och i genomförandet av denna undersökning.

Jag anser inte att bekantskapen mellan informanterna samt mellan mig och kontaktpersonerna haft stor inverkan på resultaten. Bekantskapen kan för det mesta uppfattas som positiv delfaktor, eftersom den minskar spänning i interaktionen. I de grupperna där informanterna är bekanta med varandra förekommer det mer hänvisningar till gemensamma upplevelser, som egentligen inte är något överraskande. Å andra sidan känns stämningen ledig också i den sista gruppen, där alla informanterna inte känner varandra. Jag anser att gruppintervjun varit en givande upplevelse också för informanterna själva, som fått en möjlighet att vidga det egna synsättet om kodväxling. Åtminstone har jag fått mycket värdefullt material med hjälp av dessa frimodiga och pratsamma tvåspråkiga.

Alasuutari (2011: 151-152) uppger att i gruppintervjuer brukar gruppmedlemmarna vanligtvis fokusera på att diskutera saker, som förenar dem, dvs. vad som är gemensamt för de olika individerna som gruppens medlemmar. Intressant är att informanterna i denna undersökning modigt fokuserat mycket också på det motsatta, dvs. de saker och egenskaper som skiljer dem från varandra. Jag anser att detta tillvägagångssätt har berikat undersökningen och gett många intressanta synpunkter till resultatet.

Jag upplever att denna undersökning ger en tydlig bild om hurdana attityder till kodväxling det kan finnas i huvudstadsregionen både hos tvåspråkiga och enspråkiga. Även om omgivningens attityder till kodväxling inte här undersökts genom att fråga själva omgivningen om attityderna, anser jag att informanternas upplevelser och sammanträffande med dessa attityder avslöjar mycket – i viss mån kan de även ge en mer realistisk bild om de verkliga attityderna än omgivningens egna berättelser. Dessutom är de viktiga och sanna upplevelser för informanterna.

Visst finns det alltid en liten risk till feltolkning från bådas sida: t.ex. tvåspråkiga kan lätt få en bild att omgivningen förhåller sig endast negativt till kodväxling, om de får bara slumpmässiga negativa kommentarer gällande kodväxling. Det är dock många som håller sig tyst och inte kommenterar – som kanske är av annan åsikt. Det skulle vara givande att undersöka huruvida människornas presumtioner om varandras attityder och åsikter stämmer och hur stor risk det finns till feltolkning av budskap och gester – särskilt i så här känsliga och personliga ämnen.

Som redan konstaterats signalerar kodväxling inte nödvändigtvis mycket om ens språkkunskaper, för brister i språkkunskaper är bara en av flera orsaker till att språk blandas. Grosjean (2008: 17-18) konstaterar att det har dragits många grundlösa slutsatser om tvåspråkigas språkliga kompetens, när man inte är medveten om vilken ”speech mode” den tvåspråkiga är i, när dennes språk spelats in. ”For example, what might be seen as the accidental (or permanent) interference of one language on the other during language production may in fact be a perfectly conscious borrowing or code-switch in the bilingual speech mode” (Grosjean 2008: 17) Jag anser att kodväxling borde betraktas mot det faktum att den faktiskt är ett sätt att tala i vissa områden. Höckerstedt (2010:20) uppger: ”Kanske ett mera flerspråkigt Europa påverkar och tonar ned det sekelgamla gnisslet och ältandet av svenska och finska på stan”.

LITTERATUR

Alasuutari, P. 2011. Laadullinen tutkimus 2.0. 4. förnyad upplaga. Tampere: Vastapaino.

Aro, M. 2009. Speakers and doers. Polyphony and agency in children's beliefs about language learning. *Jyväskylä Studies in Humanities* 116. University of Jyväskylä. <https://jyx.jyu.fi/dspace/bitstream/handle/123456789/19882/9789513935320.pdf?sequence=1> (Hämtad: 31.3.2014)

Auer, P. & Wei, L. 2007. Introduction: Multilingualism as a problem? Monolingualism as a problem? I: Auer, P. & Wei, L. (red.): *Handbook of multilingualism and multilingual communication*. Berlin, New York: Mouton de Gruyter. *Handbooks of applied linguistics*; ISSN 5. 1-12.

Bailey, B. 2007. Multilingual forms of talk and identity work. I: Auer, P. & Wei, L. (red.): *Handbook of multilingualism and multilingual communication*. Berlin, New York: Mouton de Gruyter. *Handbooks of applied linguistics*; ISSN 5. 341-369.

Barbour, R. S. 2007. *Doing Focus Groups*. Sage: London.

Berglund, R. 2008. Ett barns interaktion på två språk. En studie i språkval och kodväxling. *Acta Wasaensia*. Nr 190. *Språkvetenskap* 37. Vaasa: Vaasan yliopisto. http://www.uva.fi/materiaali/pdf/isbn_978-952-476-227-4.pdf (Hämtad: 1.4.2014)

Bijvoet, E. 2007. Attityder till språk. I: Sundgren E. (red.): *Sociolingvistik*. Stockholm: Liber. 113-143.

Börestam, U. & Huss, L. 2001. *Språkliga möten: tvåspråkighet och kontaktlingvistik*. Lund: Studentlitteratur.

Dufva, H. 2011. Ei kysyvä tieltä eksy: kuinka tutkia kielten oppimista ja opettamista haastattelun avulla. I: Kalaja, P., Alanen, R. & Dufva, H. (red.): *Kieltä tutkimassa: tutkielman laatijan opas*. Helsinki: Finn Lectura. 131-145.

Edwards, J. 2004. *Foundations of Bilingualism*. I: Bhatia, T. K. & Ritchie, W. C. *The handbook of bilingualism*. Oxford: Blackwell Publishing. 7-31.

Einarsson, J. 2004. *Språksociologi*. Lund: Studentlitteratur.

Fasold, R. 1984. *The Sociolinguistics of Society*. Introduction to Sociolinguistics. Volume I. Oxford: Blackwell.

Finnäs, F. 2013. Finlandssvenskarna 2012. En statistisk rapport. <http://ft.huset.fi/Site/Data/137/Files/FiSve2012-rapport.pdf> (Hämtad: 27.4.2014)

Gadd, S. 2012. Alltför mycket halvspråkighet. <http://hbl.fi/i-dag/2012-11-10/alltfor-mycket-halvsprakighet> (Hämtad: 25.6.2014)

Gafaranga, J. 2007. Code-switching as a conversational strategy. I: Auer, P. & Wei, L. (red.): Handbook of multilingualism and multilingual communication. Berlin, New York: Mouton de Gruyter. Handbooks of applied linguistics; ISSN 5. 279-313.

Gardner-Chloros, P. 2009. Code-switching. New York: Cambridge University Press.

Gardner-Chloros, P. 2007. Multilingualism of autochthonous minorities. I: Auer, P. & Wei, L (red.): Handbook of multilingualism and multilingual communication. Berlin, New York: Mouton de Gruyter. Handbooks of applied linguistics; ISSN 5. 469-491.

Garrett, P. 2010. Attitudes to language. Cambridge: Cambridge University Press. Key topics in sociolinguistics.

Grosjean, F. 2008. Studying bilinguals. Oxford: Oxford University Press.

Gumperz, J. J. 1982. Discourse strategies. Cambridge: Cambridge University Press. Studies in interactional sociolinguistics.

Gumpo, S. 2012. Kodväxlar talare av globala språk mer? En kvalitativ studie av kodväxlares inställning till kodväxling och språkens status. Kandidatavhandling. Göteborgs universitet. https://gupea.ub.gu.se/bitstream/2077/29381/1/gupea_2077_29381_1.pdf (Hämtad: 5.2.2014)

Haglund, C. 2004. Flerspråkighet och identitet. I: Sundgren E. (red.): Sociolingvistik. Stockholm: Liber. 359-387.

Hirsjärvi, S. & Hurme, H. 1991. Teemahaastattelu. Helsinki: Yliopistopaino. 5. upplaga.

Hirsjärvi, S. 1981. Aspects of consciousness in child rearing. Jyväskylä: University of Jyväskylä. Jyväskylä studies in education, psychology and social research; ISSN 0075-4625; 43.

Hollander, J. A. 2004. The Social Contexts of Focus Groups. Journal of Contemporary Ethnography 33:5. 602-637.

Håkansson, G. 2003. Tvåspråkighet hos barn i Sverige. Lund: Studentlitteratur.

Höckerstedt, L. 2010. Svenskan på plats!: Helsingforssvenskan visar vägen – födelse, liv och död. Helsingfors: Söderströms.

Kalaja, P., Alanen, R. & Dufva, H. 2011. Minustako tutkija? Johdattelua tutkimuksen tekoon. I: Kalaja, P., Alanen, R. & Dufva, H. (red.): Kieltä tutkimassa: tutkielman laatijan opas. Helsinki: Finn Lectura. 8-29.

Kamwangamalu, N. M. 2010. Multilingualism and Codeswitching in Education. I: Hornberger, N. & Lee McKay, S. (red.): Sociolinguistics and language education. Bristol: Multilingual Matters. Serie: New perspectives on language & education. 116-142.

Kalliokoski, J. 2009. Tutkimuskohteena monikielisyys ja kielten kohtaaminen. I: Kalliokoski, J., Kotilainen L. & Pahta P. (red): Kielet kohtaavat. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura. 9-22.

Kalliokoski, J. 1995. Koodinvaihto ja keskustelun moniäänisyys. Virittäjä-lehti. 2-24.
<http://elektra.helsinki.fi/se/v/0042-6806/99/1/koodinva.pdf> (Hämtad: 20.4.2014)
Användningen av Elektra-material förutsätter avtal.

Kovács, M. 2009. Koodinvaihto ja kielioppi. I: Kalliokoski, J., Kotilainen L. & Pahta P. (red.): Kielet kohtaavat. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura. 24-49.

Lainio, J. 2007. Tvåspråkighet och språkkontakter i Sverige – gammalt fenomen, nya utvecklingar. I: Sundgren E. (red.): Sociolingvistik. Stockholm: Liber. 258-309.

Lanza, E. 2007. Multilingualism and the family. I: Auer, P. & Wei, L (red.): Handbook of multilingualism and multilingual communication. Berlin, New York: Mouton de Gruyter. Handbooks of applied linguistics; ISSN 5. 45-67.

Lappalainen, H. 2009. Koodinvaihto ja sen funktiot suomenkielisissä keskusteluissa. I: Kalliokoski, J., Kotilainen L. & Pahta P. (red.): Kielet kohtaavat. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura. 123-160.

Laurén, U. 1991. Språkfel och interferens hos tvåspråkiga skolelever: en studie i fri skriftlig produktion på svenska. Vaasa: Vaasan yliopisto.

Leppänen, S. 2014. Mies raivostui ruotsin puhumisesta – kävi käsiksi naiseen bussissa.
http://m.iltalehti.fi/uutiset/2014040818197453_uu.shtml (Hämtad: 26.4.2014)

Lindberg, I. 2002. Myter om tvåspråkighet. Språkvård 4/2002.
http://www.spraknamnden.se/sprakvard/innehallsforteckning/4_02/Lindberg.pdf
(Hämtad: 5.2.2014)

Ljunggren, B. A. 2008. Åland som språksamhälle. Språk och språkliga attityder på Åland ur ett ungdomsperspektiv.

<http://su.diva-portal.org/smash/get/diva2:199704/FULLTEXT01> (Hämtad: 28.4.2014)

Maxwell, J. A. 2005. Qualitative research design: an interactive approach. 2. upplaga. Thousand Oaks: Sage Publications. Applied social research methods series; ISSN 41.

Melander, B. 2007. Språkpolitik och språkvård. I: Sundgren E. (red.): Sociolingvistik. Stockholm: Liber. 310-335.

Mickwitz, Å. 2013. ”Vad är det som är så hemskt med blandspråk?” I: Språkbruk, 3/2013. Hämeen Kirjapaino Oy. 21-23.

Myers-Scotton, C. 2006. Multiple voices: an introduction to bilingualism. Malden (MA) Oxford: Blackwell Publishing.

Nordberg, B. 2007. Vad är sociolingvistik? I: Sundgren E. (red.): Sociolingvistik. Stockholm: Liber. 310-335.

Norrby, C. 1997. Hur länge är man ungdom språkligt sett? I: Kotsinas, U-B., Stenström, A-B. & Karlsson, A-M. (utg.). Ungdomsspråk i Norden. MINS 43. Stockholm: Stockholms universitet.

Oyarzo, C. 2011. ”Det känns som att man blir synad.” Om attityder till kodväxling. Kandidatavhandling. Göteborgs universitet.

https://gupea.ub.gu.se/bitstream/2077/27910/1/gupea_2077_27910_1.pdf

(Hämtad: 6.2.2014)

Palmén, H. 2014. Identitet i samspråk. Kodväxling till standardvarietet som risk och resurs i östnyländska samtal på dialekt. Helsingfors universitet. Nr 34 i publikationsserien Nordica Helsingiensia samt nr 4 i skriftserien Dialektforskning.

https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/42628/palmen_avhandling.pdf?sequence=1 (Hämtad: 26.2.2014)

Park, H-S. 2004. Kodväxling som fenomen – exemplet svenska koreanska. I: Hyltenstam, K. & Lindberg, I. (red.): Svenska som andraspråk – i forskning, undervisning och samhälle. Lund: Studentlitteratur. 297-325.

Pietikäinen, S. & Mäntynen, A. 2009. Kurssi kohti diskurssia. Tampere: Vastapaino.

Pietilä, I. 2010. Ryhmä- ja yksilöhaastattelun diskursiivinen analyysi. Kaksi aineistoa erilaisina vuorovaikutuksen kenttinä. I: Ruusuvuori, J., Nikander, P. & Hyvärinen, M. Haastattelun analyysi. Tampere: Vastapaino. 212-241.

Ritchie, W. C. & Bhatia, T. K. 2004. Social and Psychological Factors in Language Mixing. I: Bhatia, T. K. & Ritchie, W. C. The handbook of bilingualism. Oxford: Blackwell Publishing. 336-352.

Ruusuvuori, J., Nikander, P. & Hyvärinen, M. 2010. Haastattelun analyysin vaiheet. I: Ruusuvuori, J., Nikander, P. & Hyvärinen, M. Haastattelun analyysi. Tampere: Vastapaino. 9-36.

Saari, M. 2006. Stadin ruotsi. Huomioita erään nuorisoryhmän koodin vaihtelusta. http://www.Helsingfors.fi/nordica/personal/saari/stadin_ruotsi.pdf (Hämtad: 2.4.2014)

Saari, M. 2005. Ruotsin kieli Suomessa. http://www.helsinki.fi/nordica/personal/saari/ruotsin_kieli%20suomessa.pdf (Hämtad: 12.3.2014)

Saari, M. 2003. På väg mot ett blandspråk? Finska inslag i svenskan förr och nu. I: Ivars, A. m.fl. Boken om våra modersmål: festskrift till Niklas Reuter på hans 60-årsdag den 17 maj 2003. Esbo: Schildts. 294-308.

Saari, M. 1989. Kodbyte och lån. I: Folkmålsstudier 32. Åbo. 197-209.

Stroud, C. 2004. Halvspråkighet och rinkebysvenska som språkideologiska begrepp. I: Hyltenstam, K. & Lindberg, I. (red.): Svenska som andraspråk – i forskning, undervisning och samhälle. Lund: Studentlitteratur. 329-357.

Sundgren, E. 2007. Sociolingvistik. Stockholm: Liber. 336-357.

Tietokeskus. 2014. Statistik om Helsingfors 2014. http://www.hel.fi/hel2/tietokeskus/julkaisut/pdf/14_06_13_taskutilasto_14_ru.pdf (Hämtad: 16.10.2014)

Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2009. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. 5. förnyad upplaga. Helsinki: Tammi.

Wallén, G. 1993, 1996. Vetenskapsteori och forskningsmetodik. Upplaga 2:13. Malmö: Studentlitteratur. 1. upplaga utgiven i serien: Teori, forskning, praktik.

BILAGA

INTERVJUFRÅGOR

- 1) Med vem har du pratat om kodväxling under ditt liv?
- 2) Hur har saken tagits upp och i vilken situation?
- 3) I vilka situationer använder du eller har använt kodväxling? (I hurdana situationer är det naturligtast vs. onaturligtast att använda kodväxling?)
- 4) Vilket som är huvudspråket när du kodväxlar: svenska eller finska? (matrixlanguage, embedded language)
- 5) Tänker du att kodväxling är medvetet eller omedvetet? (I vilka situationer kunde det vara omedvetet/medvetet?)
- 6) Finns det några uttryck vilka du använder bara på svenska vs. på finska? (t.ex. kraftord)
- 7) Hur förhåller du till kodväxling? Tycker du att den är en resurs eller en brist/ett tecken på att man har bristande språkkunskaper?
- 8) I vilken situation är kodväxling positivt vs. negativt?
- 9) Varifrån kommer din inställning till kodväxling och har den förändrats under ditt liv?
- 10) Hurdana uppfattningar om kodväxling har du stött på (hos enspråkiga, hos familjen, i skolan)? Är dessa uppfattningar neutrala, positiva eller negativa?
- 11) Hur har dessa åsikter och uppfattningar kommit fram? (särskilt enspråkigas som t.ex. kommentarer)
- 12) Varifrån kunde dessa positiva/negativa tankar kring kodväxling härstamma (särskilt hos enspråkiga)?
- 13) Har samhällets eller omgivningens inställning till kodväxling haft påverkan till ditt språkbruk eller kodväxling? Hur?
- 14) Har du någon gång uppmuntrats att kodväxla vs. förebråtts för att du kodväxlat?
- 15) Vad är din uppfattning om saken: spelar situationen, sällskapet, åldern eller utbildningen roll i det, hur mycket människan kodväxlar/blandar språk?
- 16) Har du själv (eller någon av dina bekanta) märkt att du bytt koder mer eller mindre i någon fas av ditt liv?
- 17) Försök tänka på en situation där det finns kodväxling mellan finska och svenska vs. med finska och ryska. Vilkendera av dessa språkpar får en mer neutral mottagning från en finsk utomstående person eller spelar språkparet någon roll?

- 18) Har du märkt att inställning till kodväxling skulle vara olikt i huvudstadsregionen jämfört med andra städer och kommuner? (hur är det t.ex. i sådana platser, där man inte hör kodväxling)
- 19) Är det möjligt att kodväxling på finska leder till språkbyte? Borde man akta sig för kodväxling?